



P O L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku

**REGION FADN 795
MAZOWSZE I PODLASIE**

Część II. Analiza wyników standardowych



WARSZAWA 2008



**Wyniki standardowe
uzyskane przez
gospodarstwa rolne
uczestniczące
w Polskim FADN
w 2006 roku**

**REGION FADN 795
MAZOWSZE I PODLASIE**

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁA:

mgr inż. Katarzyna Bańkowska

Warszawa 2008

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-60798-41-6

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadm.pl

Internet: www.fadm.pl; www.polskifadm.eu

Spis treści

1. Analiza wyników standardowych	7
1.1. Uwagi wstępne	7
1.2. Analiza rozkładów według regionów FADN i w Polsce	7
1.2.1. Region Mazowsze i Podlasie	8
1.2.2. Polska	8
1.3. Analiza wyników standardowych według typów rolniczych	10
1.4. Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej	23
1.5. Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych	37
1.6. Podsumowanie	50
1.7. Wnioski	50

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Mazowsze i Podlasie	8
Wykres 2	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Polsce	9
Wykres 3	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych	10
Wykres 4	Rozkład powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	11
Wykres 5	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych	11
Wykres 6	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych	12
Wykres 7	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych	12
Wykres 8	Rozkład wartości dodanej netto według typów rolniczych	13
Wykres 9	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych	13
Wykres 10	Udział dzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych	14
Wykres 11	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych	15
Wykres 12	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych	15
Wykres 13	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych	16
Wykres 14	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według typów rolniczych	16
Wykres 15	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według typów rolniczych	17
Wykres 16	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	17
Wykres 17	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych	18
Wykres 18	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych	18
Wykres 19	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	19
Wykres 20	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	20
Wykres 21	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	21
Wykres 22	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych	21

Wykres 23	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych .	22
Wykres 24	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych	22
Wykres 25	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	23
Wykres 26	Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	24
Wykres 27	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej	24
Wykres 28	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej.....	25
Wykres 29	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej	25
Wykres 30	Rozkład wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 31	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej .	26
Wykres 32	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	27
Wykres 33	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 34	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 35	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	29
Wykres 36	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	29
Wykres 37	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	30
Wykres 38	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	31
Wykres 39	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	31
Wykres 40	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	32
Wykres 41	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 42	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	33
Wykres 43	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 44	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 45	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 46	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	36
Wykres 47	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	37
Wykres 48	Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	37
Wykres 49	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych.....	38
Wykres 50	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych	38
Wykres 51	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 52	Rozkład wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 53	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych.....	40
Wykres 54	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych....	40
Wykres 55	Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	41
Wykres 56	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	42
Wykres 57	Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	43

Wykres 58	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych .	43
Wykres 59	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	44
Wykres 60	Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych	44
Wykres 61	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych.....	45
Wykres 62	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych.....	46
Wykres 63	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych	47
Wykres 64	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych.....	47
Wykres 65	Udział dopłat ogółem w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych.....	48
Wykres 66	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych.....	48
Wykres 67	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych	49
Wykres 68	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	49

Wykaz skrótów

AWU	- (ang. Annual Work Unit) (Jednostka przeliczeniowa pracy ogółem).
c.u.	- (ang. currency unit) (pol. jednostka monetarna).
CAP	- (ang. Common Agricultural Policy) (pol. Wspólna Polityka Rolna).
DG-AGRI	- (ang. Directorate-General Agriculture) (pol. Dyrekcja Generalna do Spraw Rolnictwa).
EC	- (ang. European Commission) (pol. Komisja Europejska).
ESU	- (ang. European Size Unit) (pol. Europejska jednostka wielkości).
EU	- (ang. European Union) (pol. Unia Europejska).
EUR	- oznaczenie systemowe jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości Krajów Członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Urząd Statystyczny Unii Europejskiej.
FADN	- (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- (ang. Family Work Unit) (Jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ - PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy.
LU	- (ang. Livestock Unit) (pol. Jednostka przeliczeniowa zwierząt).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- (ang. Standard Gross Margin) (pol. Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia).
UAA	- (ang. Utilized Agricultural Area) (pol. Ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne).

1. Analiza wyników standardowych

1.1. Uwagi wstępne

Opracowanie zawiera analizę graficzną wraz z prostym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów opisujących wyniki uzyskane przez gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w 2006 r. Wyniki te pochodzą z gospodarstw rolnych których wielkość ekonomiczna, ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SGM „2000” wynosiła co najmniej 2 ESU. Gospodarstwa dla potrzeb analizy zostały pogrupowane według trzech kryteriów, a mianowicie: typu rolniczego (TF8), wielkości ekonomicznej (ES6), wielkości obszarowej (UAA6). Należy w tym miejscu wyjaśnić, że tylko w odniesieniu do dwóch kryteriów: wielkości ekonomicznej i typu rolniczego wyniki są reprezentatywnymi dla pola obserwacji Polskiego FADN. Kryterium grupowania gospodarstw według zasobów ziemi zostało zastosowane w celu zaspokojenia zapotrzebowania odbiorców przyzwyczajonych do tego kryterium grupowania gospodarstw rolnych. W tym przypadku wyniki dla grup obszarowych ilustrują zmienność wyników w różnych klasach obszarowych gospodarstw rolnych, ale nie są reprezentatywne dla pola obserwacji Polskiego FADN, podobnie jak w przypadku każdego innego grupowania gospodarstw.

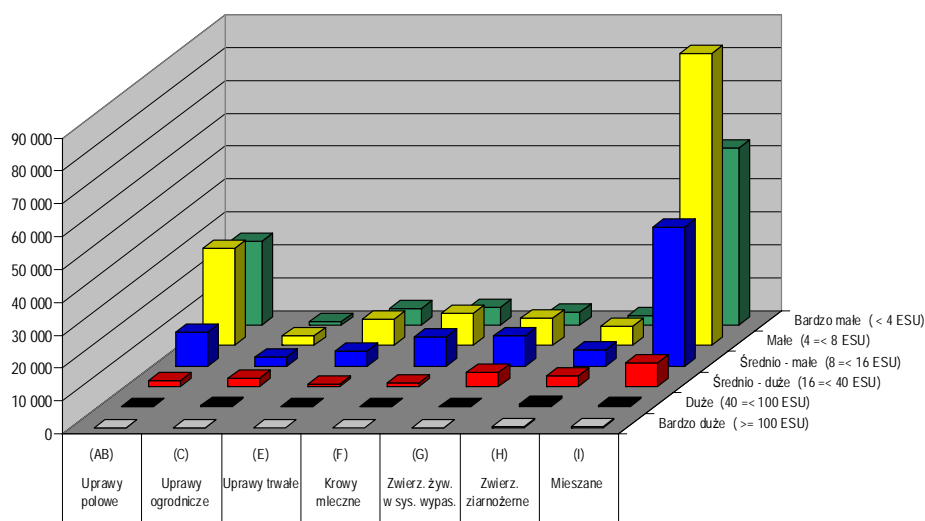
1.2. Analiza rozkładów według regionu FADN i w Polsce

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych oraz regionów FADN. Rozkłady zostały zaprezentowane na wykresach 1 i 2.

1.2.1. Region Mazowsze i Podlasie

W regionie Mazowsze i Podlasie w rozkładzie gospodarstw według typów i wielkości ekonomicznej dominujący udział stanowią gospodarstwa mieszane o wyraźnie mniejszej wielkości ekonomicznej. Duży udział mają także gospodarstwa z uprawami polowymi oraz gospodarstwa mleczne, które stały się typowymi dla Podlasia.

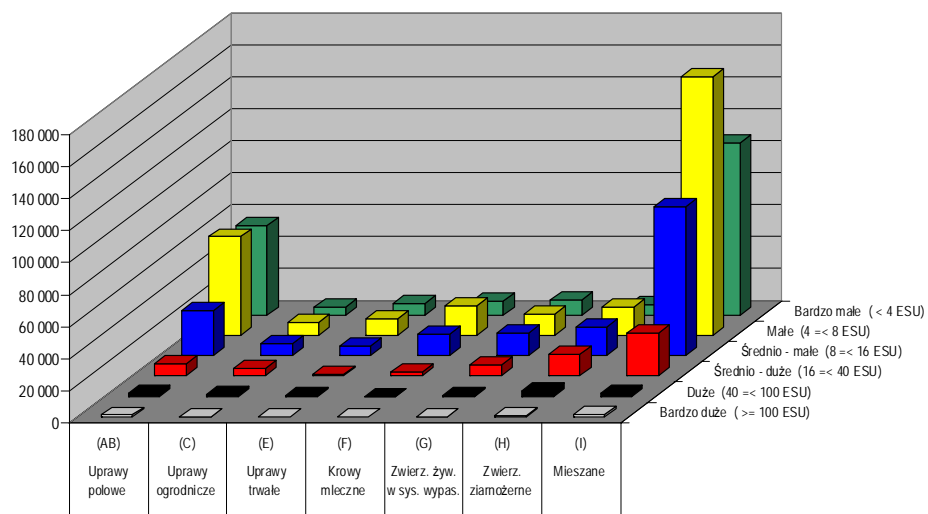
Wykres 1 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Mazowsze i Podlasie



1.2.2. Polska

Zdecydowana większość gospodarstw rolnych w Polsce (patrz: Wykres 2) lokuje się pod względem siły ekonomicznej w klasie poniżej 40 ESU. Wśród nich dominują gospodarstwa o mieszanej działalności oraz specjalizujące się w uprawach polowych. Gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt jest mniej. Produkcja zwierząt żywnych w systemie wypasowym (w tym krow mlecznych) jest bardziej popularna niż trzody i drobiu razem wziętych.

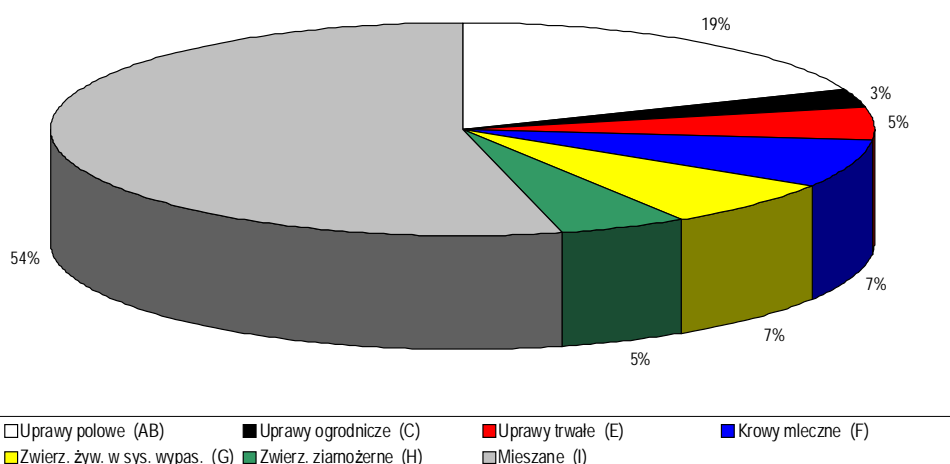
Wykres 2 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Polsce



1.3. Analiza wyników standardowych według typów rolniczych

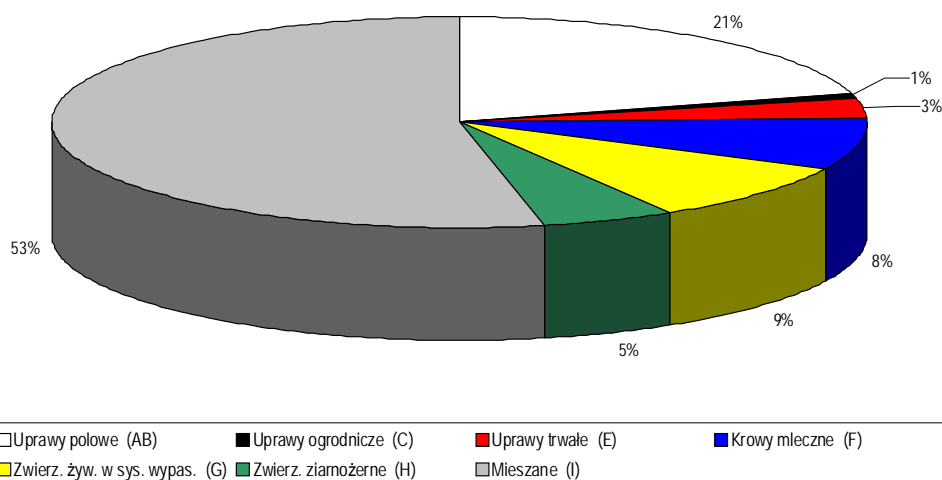
W zbiorze gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych najbardziej liczną grupą były gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (54% zbioru). W następnej kolejności znalazły się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (19%), gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym i krów mlecznych (po 7%). Pozostałe trzy typy gospodarstw miały udział nieprzekraczający łącznie 15% analizowanego zbioru.

Wykres 3 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych



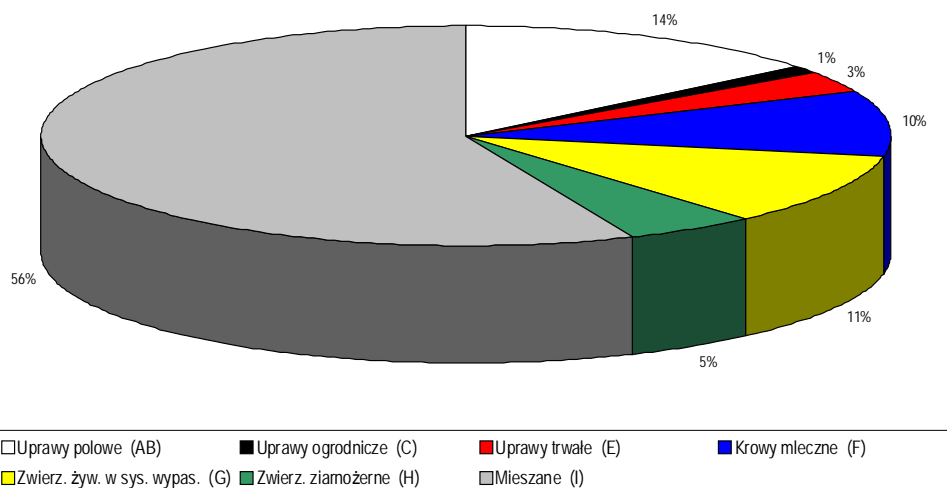
Wykres 4 ukazuje, że największy obszar użytków rolnych posiadają gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą oraz gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (odpowiednio 53% i 21%), a najmniejszy gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (1%).

Wykres 4 Rozkład powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych



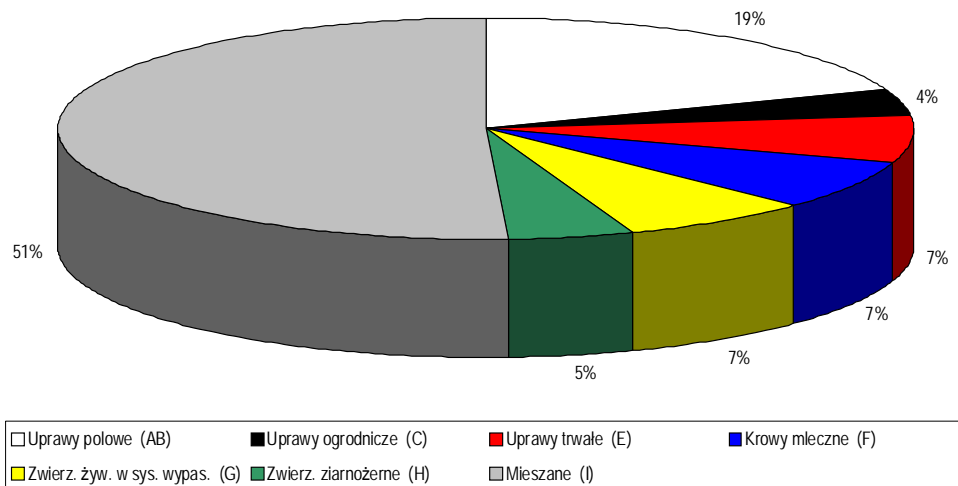
Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU), zobrazowany przez Wykres 5, wskazuje, iż 56% pogłowia zwierząt skoncentrowane jest w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą. Natomiast najmniejsza koncentracja pogłowia zwierząt występuje w typach uprawy trwałe i uprawy ogrodnicze (odpowiednio 3% i 1%).

Wykres 5 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych



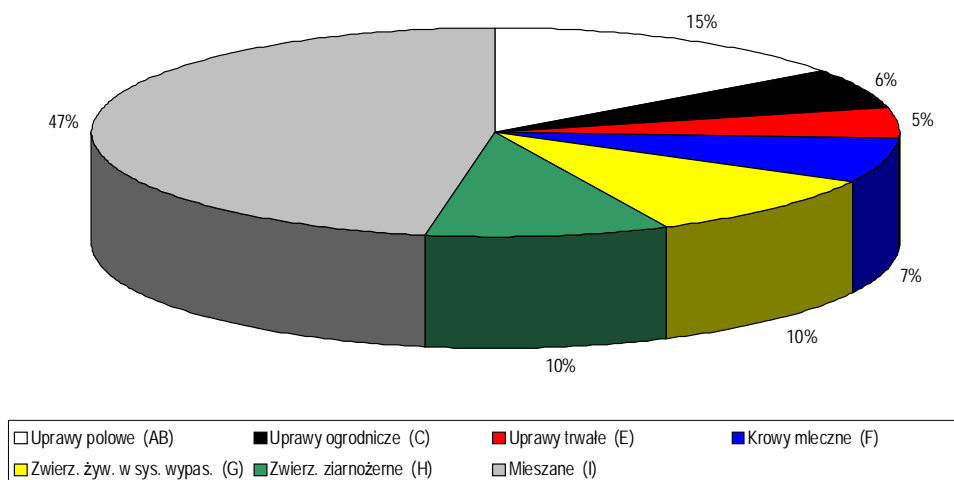
W typie mieszanym z produkcją roślinną i zwierzęcą znajduje się 51% osób pełnozatrudnionych. Można zaobserwować, iż typy rolnicze o większej specjalizacji takie jak uprawy ogrodnicze absorbują znacznie mniej nakładów pracy (4%) (patrz: Wykres 6).

Wykres 6 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych



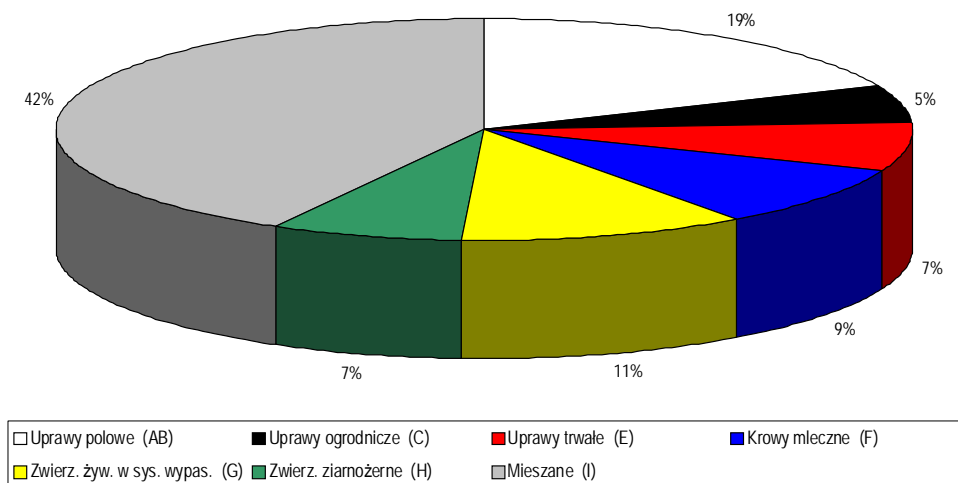
Największy udział w tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej (SNB) mają gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (47%). Trzy typy rolnicze: gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych, w chowie zwierząt ziarnożernych oraz zwierząt żywionych systemem wypasowym mają zbliżony udział w tworzeniu SNB. Udział ten wynosił odpowiednio 15%, 10% i 10%. Pozostałe trzy typy łącznie nie przekroczyły 15% standardowej nadwyżki bezpośredniej w badanej zbiorowości (patrz: Wykres 7).

Wykres 7 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych



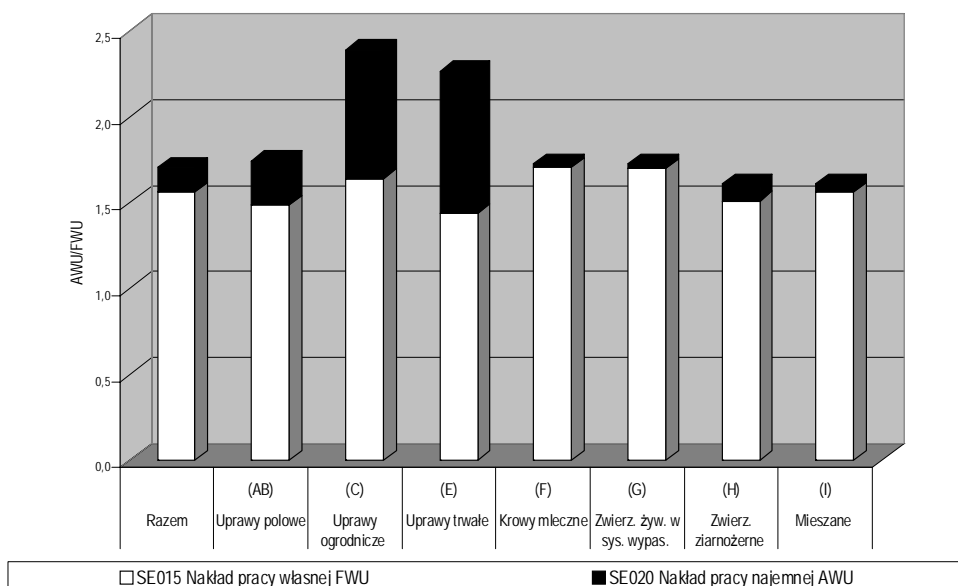
Rozkład wartości dodanej netto wykazuje wiele podobieństw z rozkładem standardowej nadwyżki bezpośredniej. Największy 42% udział w wytworzeniu wartości dodanej netto mają gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (patrz: Wykres 8).

Wykres 8 Rozkład wartości dodanej netto według typów rolniczych



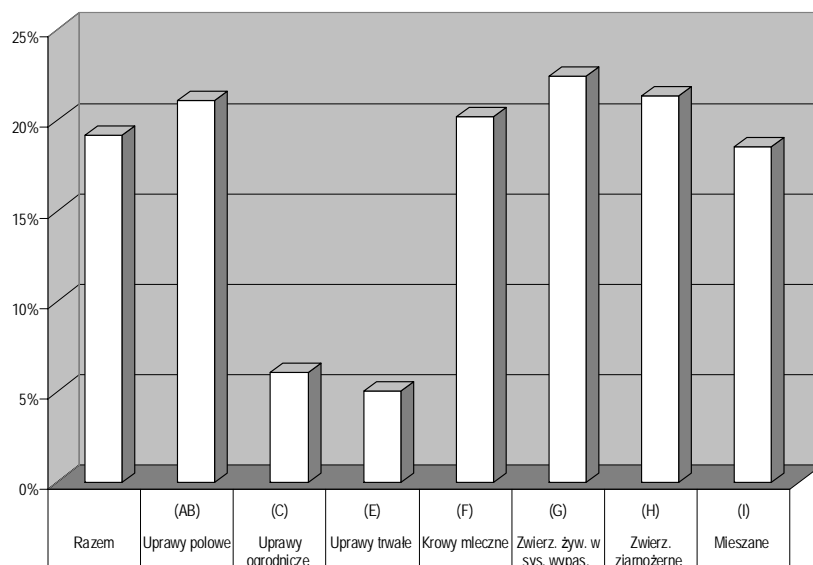
W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych ponoszone są największe nakłady pracy, których podstawą jest praca własna, jednakże z dużym udziałem pracy najemnej. W pozostałych typach rolniczych udział pracy najemnej jest znikomy, a nakłady pracy własnej kształtują się w granicach 1,5 FWU – jednostki przeliczeniowej pracy członków rodziny (patrz: Wykres 9).

Wykres 9 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych



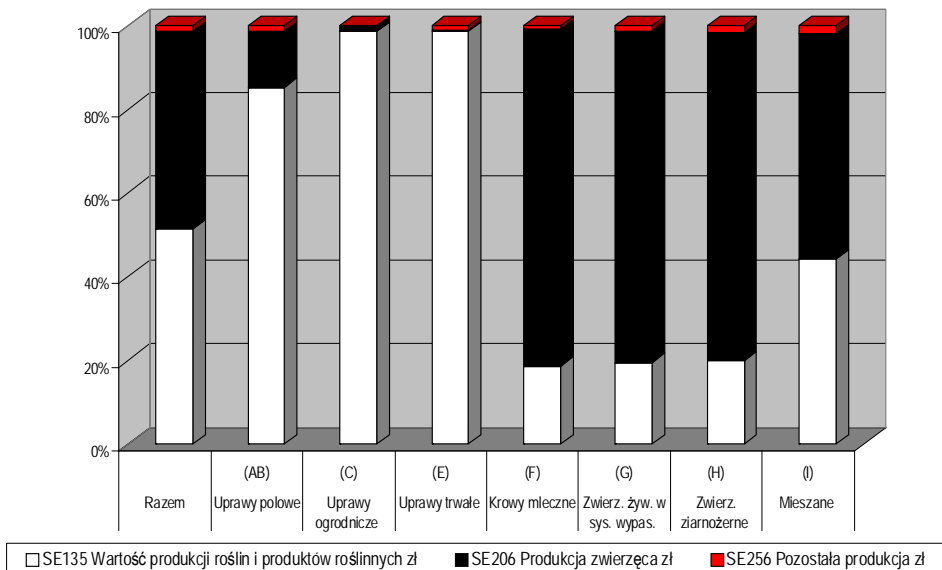
W analizowanych gospodarstwach dodzierżawa ziemi zwiększa powierzchnię użytków rolnych. Najwięcej (ponad 20%) dodzierżawiają gospodarstwa z trzech typów: specjalizujących się w chowie zwierząt żywionych systemem wypasowym oraz zwierząt ziarnożernych, a także w uprawach polowych. Najmniej dodzierżawiają gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych i ogrodniczych – najprawdopodobniej ze względu na konieczne do poniesienia inwestycje długoterminowe związane z ziemią, rolnikom nie opłaca się czynić tego na ziemi dodzierżawionej (patrz: Wykres 10).

Wykres 10 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych**



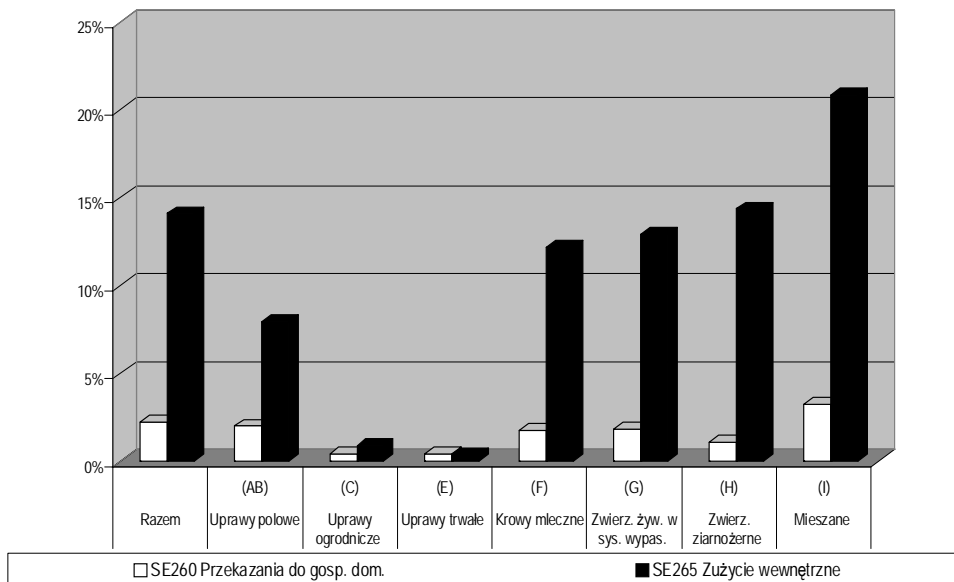
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych i w uprawach ogrodniczych praktycznie całą wartość produkcji uzyskują tylko z produkcji roślinnej. W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych można zaobserwować niewielki udział produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach z mieszaną produkcją udział produkcji zwierzęcej nieznacznie przewyższa udział produkcji roślinnej. W typach F, G i H nastawionych na chów zwierząt produkcja zwierzęca stanowi ok. 80% produkcji ogółem. We wszystkich obserwowanych typach rolniczych pozostała produkcja jest na niewielkim poziomie i stanowi margines produkcji ogółem (patrz: Wykres 11).

Wykres 11 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**



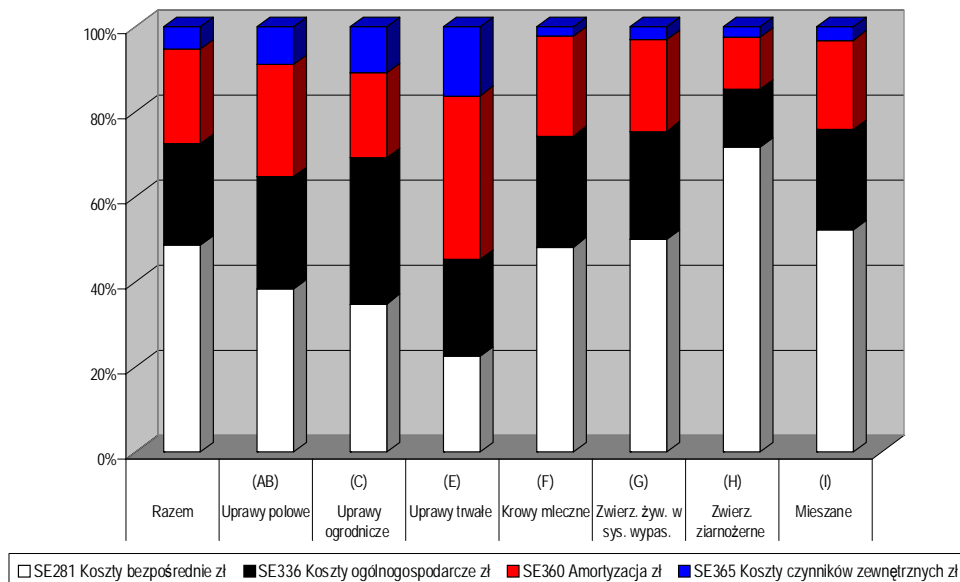
Zużycie wewnętrzne jest większe (od 12% do prawie 21% produkcji ogółem) w gospodarstwach, w których występują zwierzęta (typy F, G, H, I), a praktycznie nie występuje w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych. Taką samą prawidłowość obserwujemy analizując udział przekazania do gospodarstwa domowego w wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 12).

Wykres 12 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

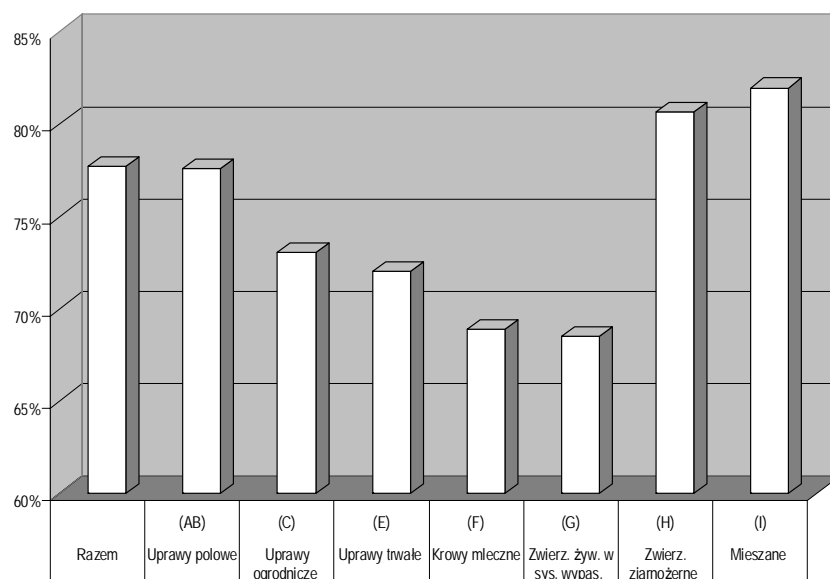


We wszystkich typach gospodarstw rolnych obserwujemy od około 68% do 81% udziału kosztów ogółem w wartości produkcji ogółem. W gospodarstwach, w których występują zwierzęta można zauważyć znaczny (ponad 40%) udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem. Koszty amortyzacji są najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych, a koszty ogólnogospodarcze w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych. Wysokie koszty ogólnogospodarcze w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych wynikają z wysokich kosztów opatu i energii elektrycznej wykorzystywanej do ogrzewania szklarni. Koszty czynników zewnętrznych są na zbliżonym poziomie w typach F, G, H oraz I. W pozostałych typach są znacznie wyższe, najprawdopodobniej wynika to z faktu, że produkcja roślinna wymaga dużo nakładów pracy (koszty najmu) (patrz: Wykres 13 i Wykres 14).

Wykres 13 **Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**



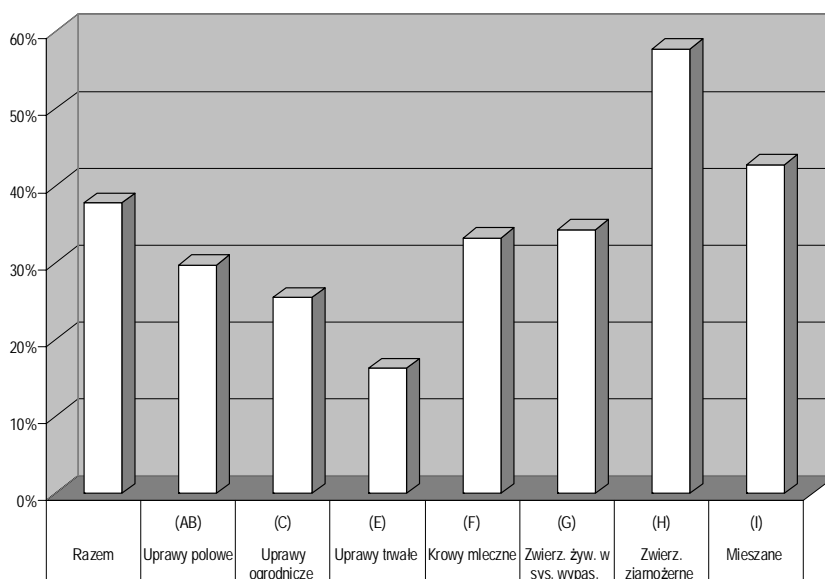
Wykres 14 **Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według typów rolniczych**



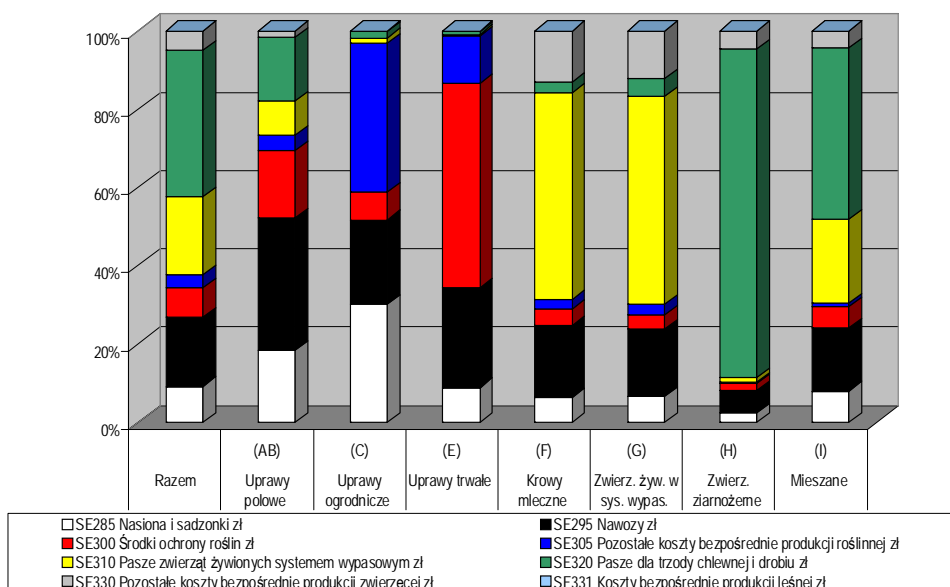
Koszty bezpośrednie w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych stanowią ponad 50% wartości produkcji. W typach F, G koszty te stanowią około 30%, zaś w typie I ok. 40% wartości produkcji. W pozostałych dwóch typach udział ten kształtuje się w przedziale od 16% do 30% wartości produkcji.

Wśród kosztów bezpośrednich istotnymi pozycjami jest zakup pasz w gospodarstwach nastawionych na produkcję zwierzęcą (typ F, G, H) oraz koszt nasion i środków ochrony roślin w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, a przede wszystkim w gospodarstwach ogrodniczych (patrz: Wykres 15 i Wykres 16).

Wykres 15 Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według typów rolniczych

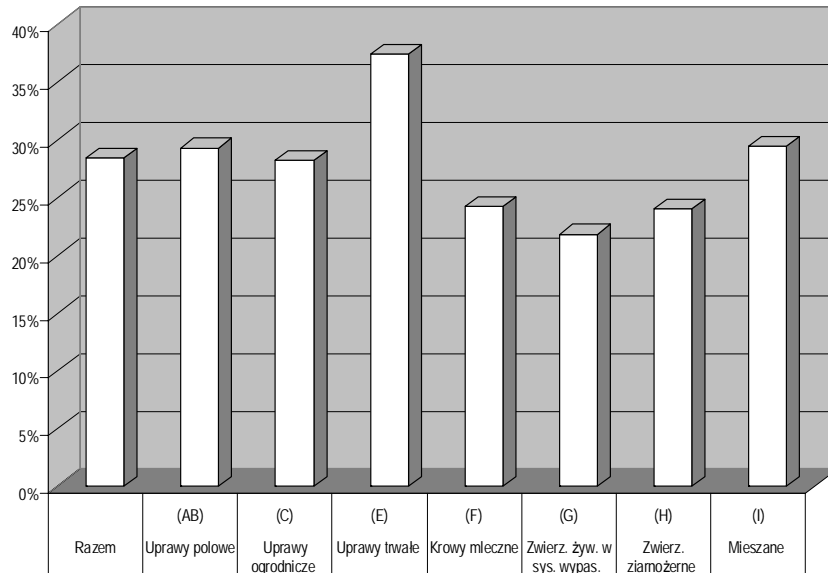


Wykres 16 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych



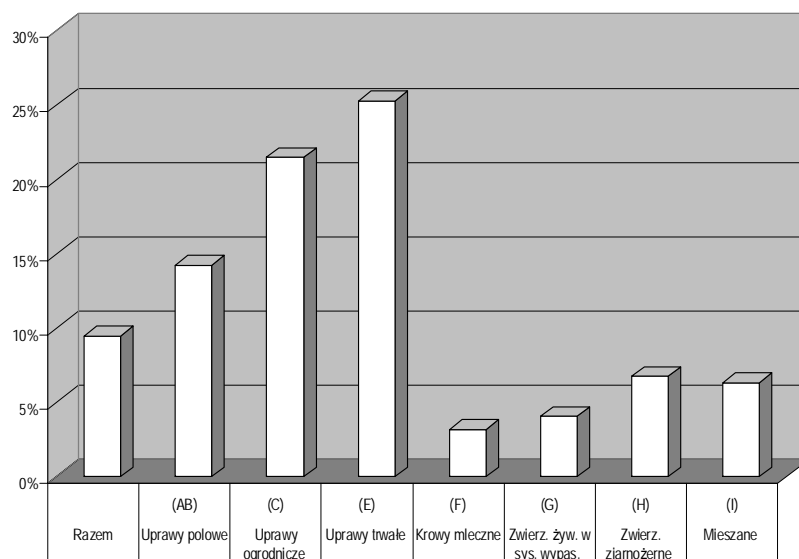
We wszystkich typach udział amortyzacji w wartości dodanej brutto kształtował się na zbliżonym poziomie (20 - 30%), jedynie w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych był znacznie wyższy i wynosił ok. 37% (patrz: Wykres 17).

Wykres 17 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych



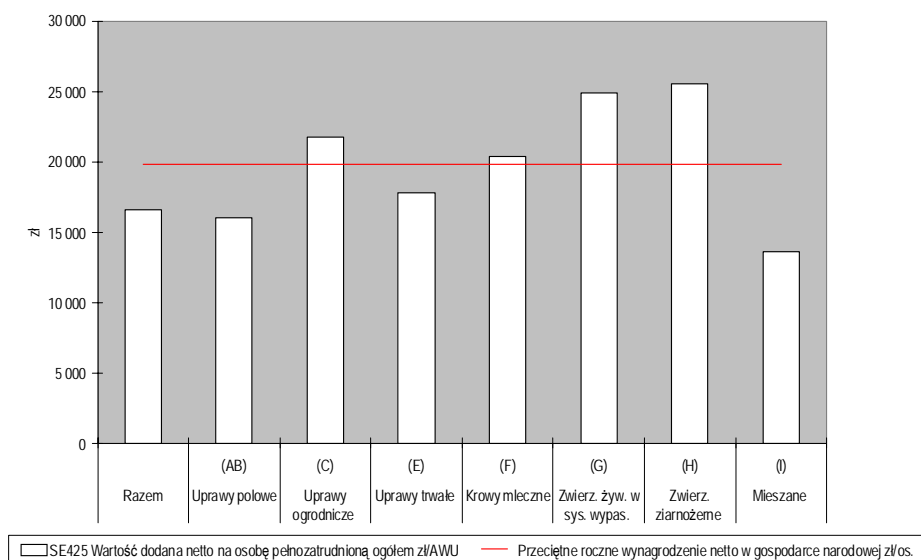
Należy zwrócić uwagę na fakt, że najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto mają gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych, a najniższy gospodarstwa specjalizujące się w chowie bydła mlecznego. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych ponoszą największe obciążenia w związku z najmem siły roboczej, czynszami dzierżawnymi oraz spłatą odsetek od zaciągniętych kredytów (patrz: Wykres 18).

Wykres 18 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych



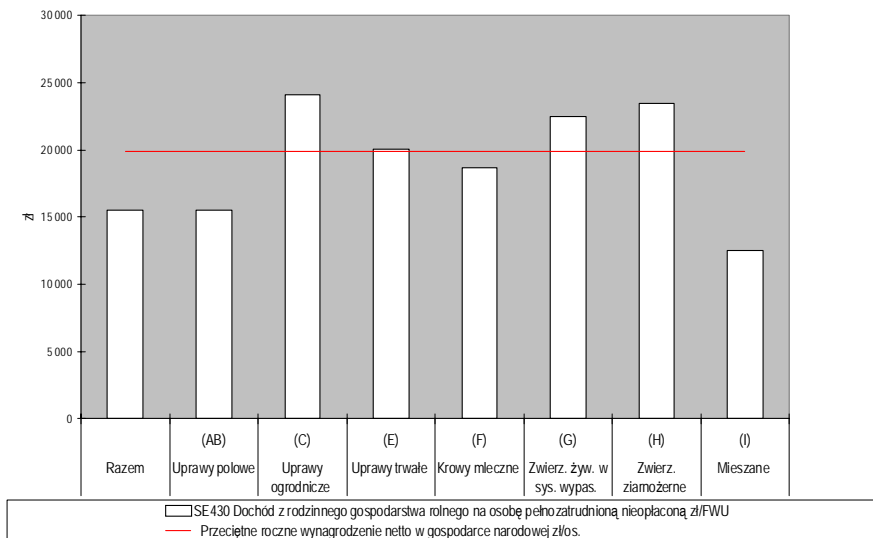
Wykres 19 uwidacznia, że wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną ogółem w typach C, F, G, H przekracza poziom przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. W gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą wartość ta jest najniższa i wynosi 13 634 zł. Natomiast najwyższa jej wartość występuje w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych (wynosi 25 523 zł).

Wykres 19 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych



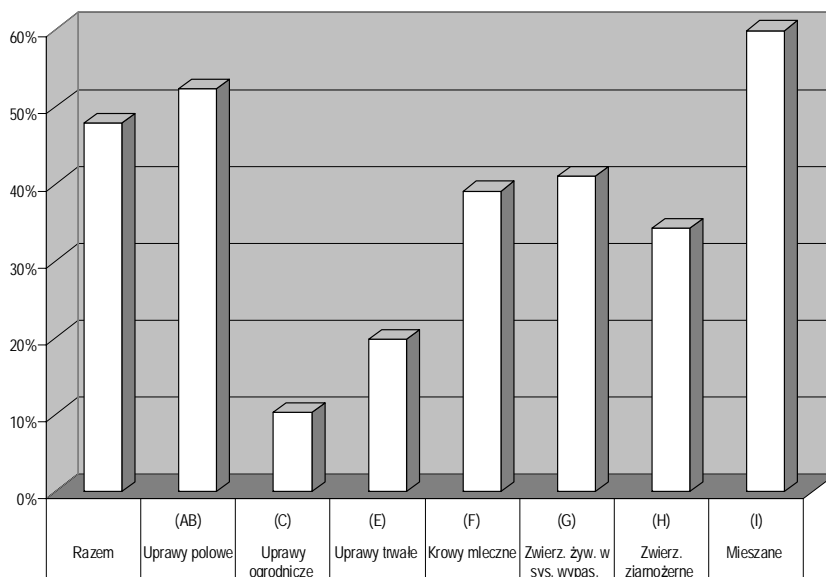
Wykres 20 wskazuje, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą jest również najmniejszy w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą oraz w gospodarstwach z uprawami polowymi (odpowiednio wynosi 12 485 zł i 15 491 zł). Jedynie typy C, G, H uzyskały dochody wyższe niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, zaś typ E wartość zbliżoną. Najwyższą wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego obserwujemy w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (24 107 zł).

Wykres 20 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych



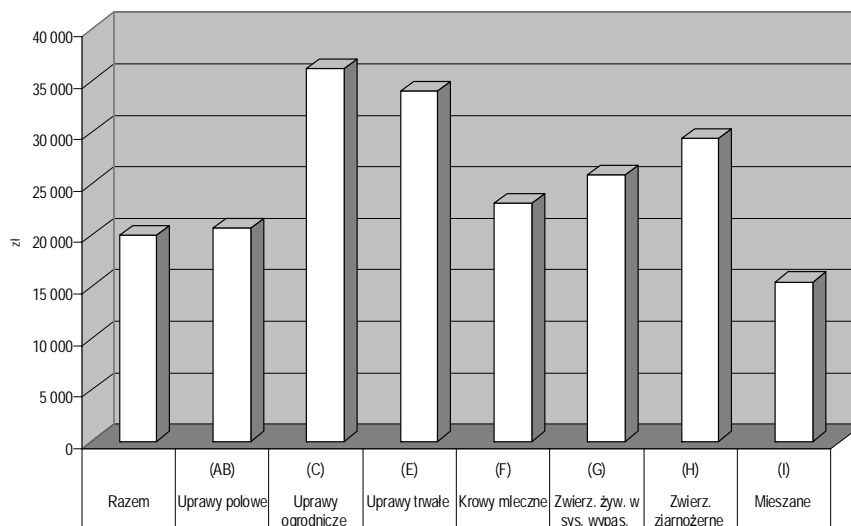
Największy udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego osiągnęły gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą oraz gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych. Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te dysponowały największą powierzchnią użytków rolnych, a główną składową dopłat do działalności operacyjnej jest jednolita płatność obszarowa (patrz: Wykres 4 i Wykres 21).

Wykres 21 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych**



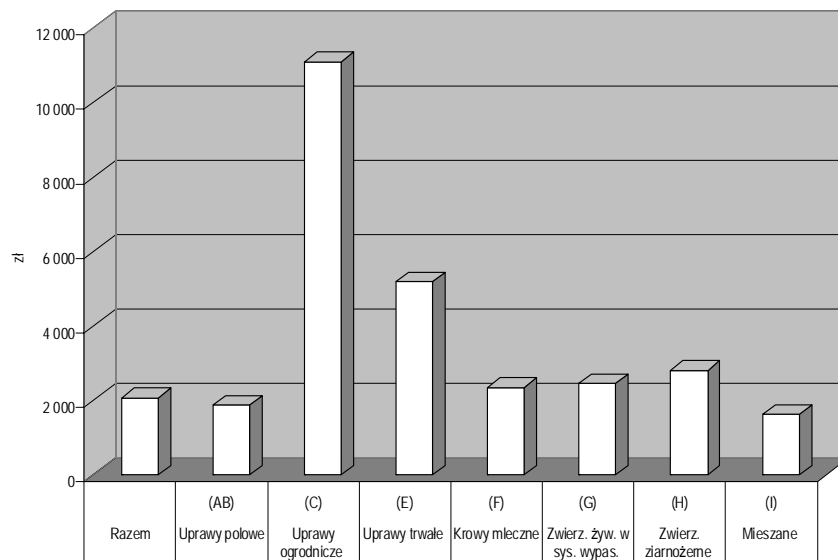
Wykres 22 wskazuje, że dochód pieniężny brutto na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą jest najwyższy w typie C (36 148 zł) oraz w typach E i H (ponad 29 000 zł). W pozostałych gospodarstwach kształtuje się na poziomie od 15 000 zł 26 000 zł.

Wykres 22 **Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych**

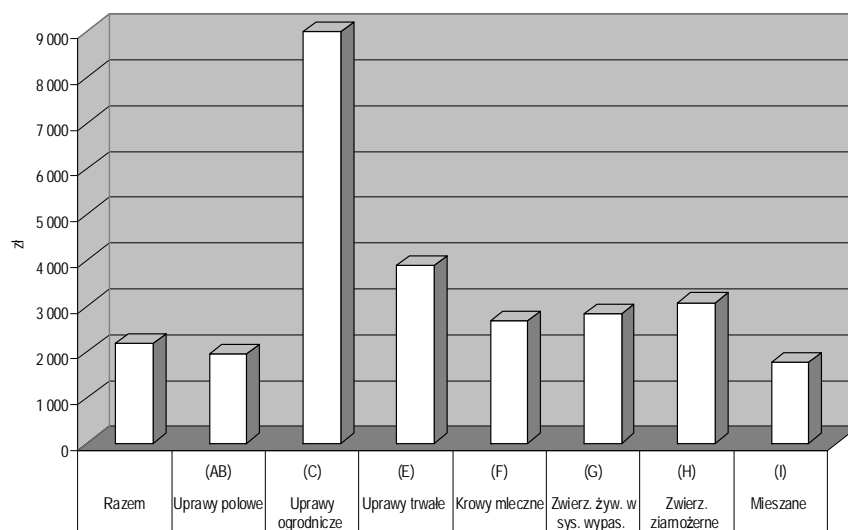


Analizując Wykres 23 i Wykres 24 obserwujemy, że wartość dodana netto na powierzchnię użytków rolnych jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na powierzchnię użytków rolnych własnych są najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (wynoszą odpowiednio WDN 11 093 zł i DzRGR 8 995 zł). Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te osiągają bardzo wysokie dochody, a powierzchnia użytków rolnych w ich dyspozycji jest niewielka. Gospodarstwa w tym typie w bardzo znikomym stopniu dodzierżawiały ziemię. W typie uprawy trwałe dochód kształtował się na poziomie ok. 3 800 zł na 1 ha powierzchni użytków rolnych. We wszystkich pozostałych typach dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni użytków rolnych własnych kształtował się na poziomie od 1 700 zł do 3 100 zł.

Wykres 23 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych



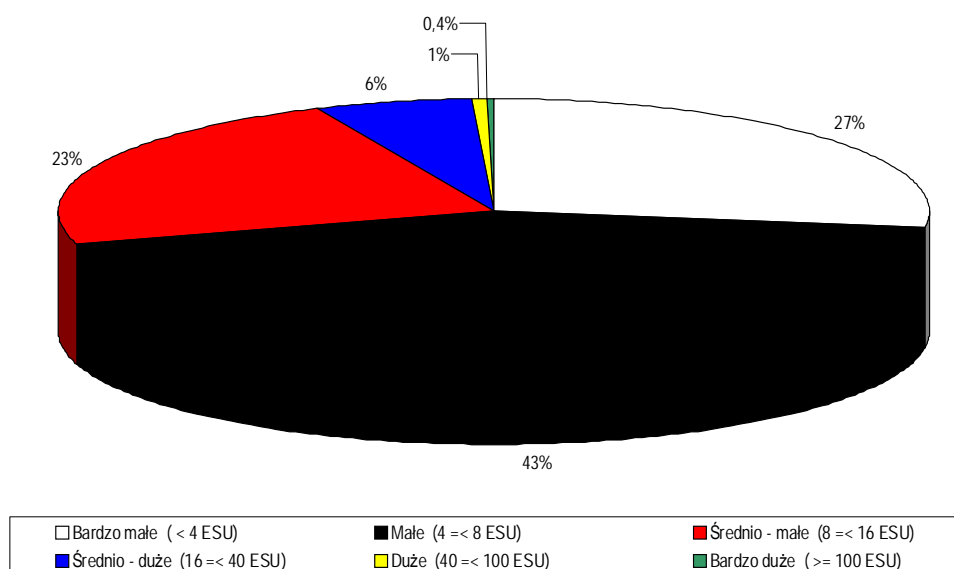
Wykres 24 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych



1.4. Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej

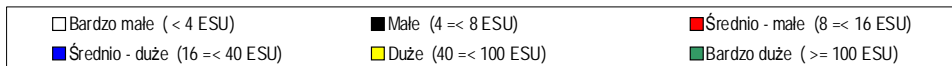
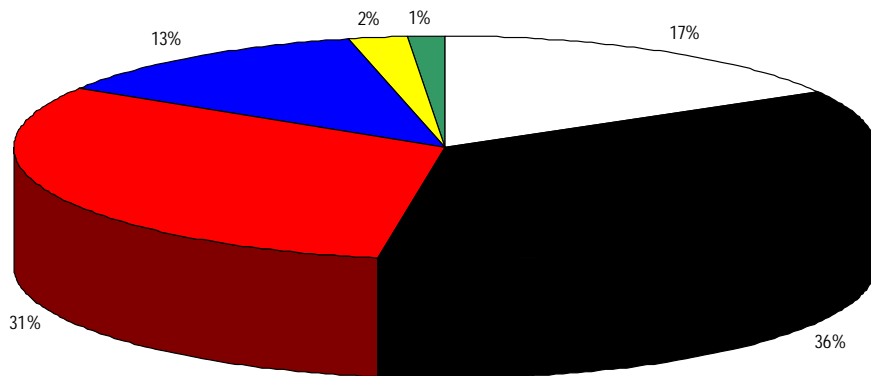
W zbiorze gospodarstw, podzielonym na klasy pod względem wielkości ekonomicznej, największą grupę stanowią gospodarstwa małe (o wielkości od 4 do 8 ESU) oraz bardzo małe (o wielkości poniżej 4 ESU). Warto zauważyć, że grupa gospodarstw dużych pod względem wielkości ekonomicznej (o wielkości powyżej 16 ESU, a więc takich gospodarstw, które w innych krajach, bardziej rozwiniętych pod względem rolniczym i ekonomicznym, jak Holandia czy Belgia, stanowią całość próby gospodarstw uczestniczących w badaniach) liczy nieco powyżej 7% gospodarstw w skali regionu Mazowsze i Podlasie (patrz: Wykres 25).

Wykres 25 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej



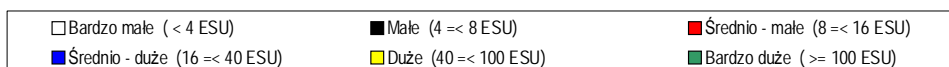
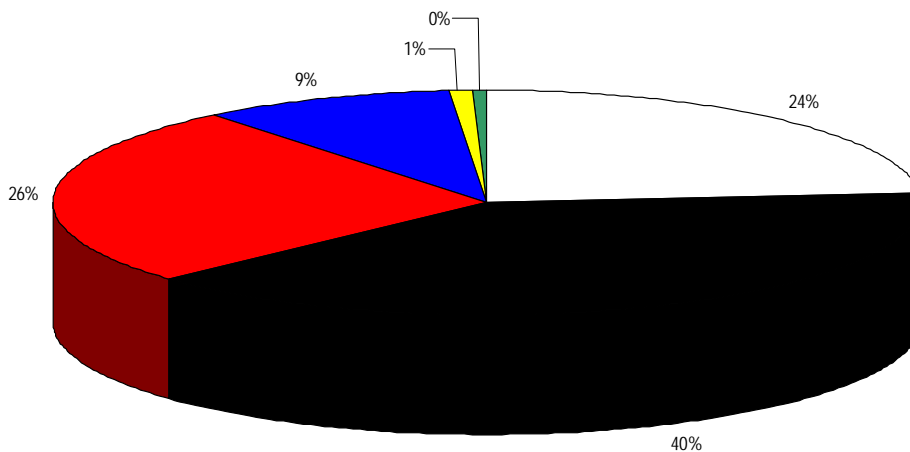
Biorąc pod uwagę obszar użytków rolnych zajmowanych przez poszczególne grupy gospodarstw najbardziej istotną grupą w zestawieniu są gospodarstwa małe (od 4 do 8 ESU) oraz średnio-małe (od 8 do 16 ESU), które w sumie zajmują ponad połowę obszaru użytków. Znaczący jest udział gospodarstw średnich i dużych (powyżej 16 ESU), które mimo małej liczby gospodarują na ok. 15% powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 26).

Wykres 26 Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej



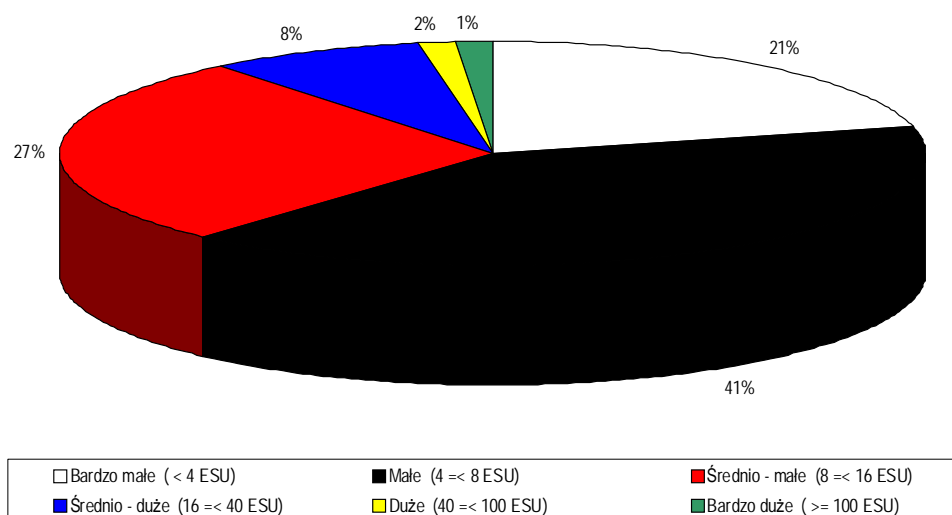
Rozkład pogłównia zwierząt wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych zwierząt wskazuje na zdecydowaną przewagę gospodarstw małych (bardzo małych, małych i średnio-małych, do 16 ESU) gdzie skoncentrowane jest 90% pogłównia (patrz: Wykres 27).

Wykres 27 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej



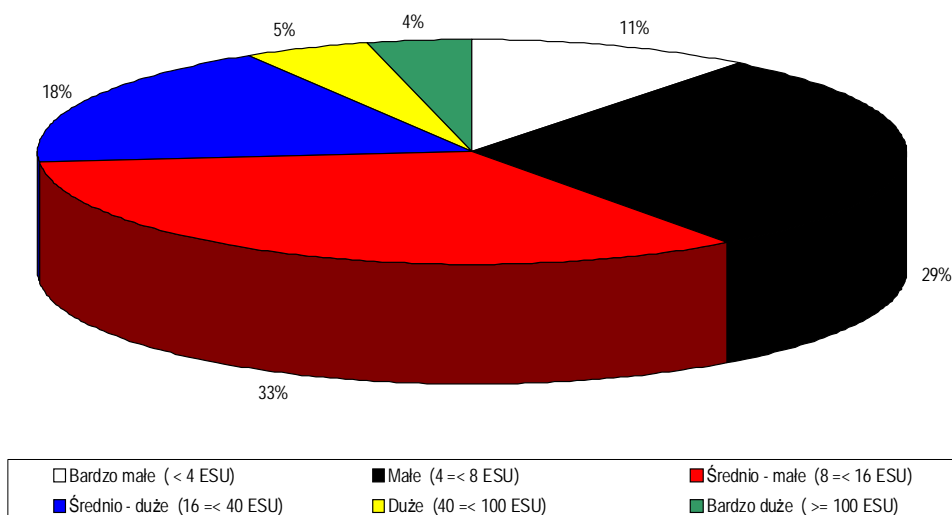
W przypadku rozkładu nakładów pracy określonych w AWU wiodącą rolę odgrywają gospodarstwa bardzo małe, małe i średnio-małe (do 16 ESU), które skupiają prawie 90% ogółu nakładów (patrz: Wykres 28).

Wykres 28 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej



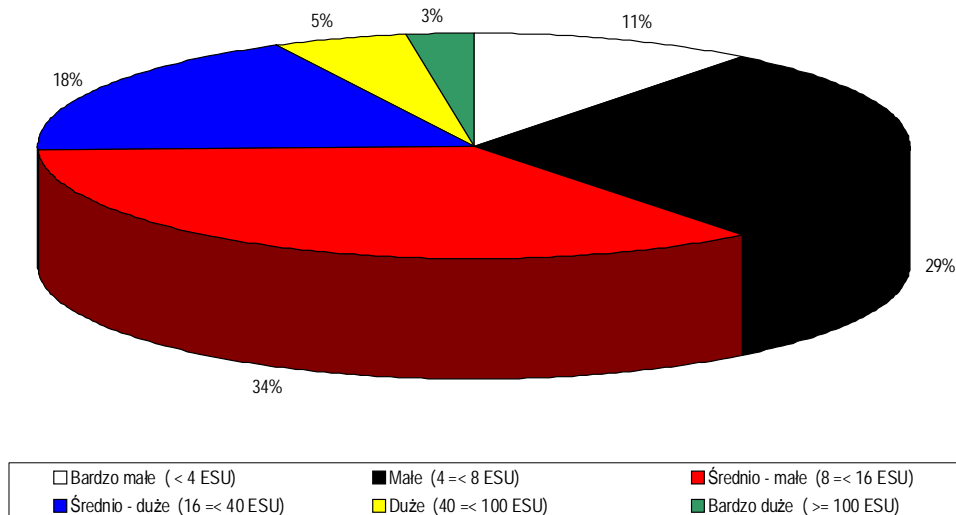
Udział poszczególnych grup gospodarstw w wartości wytwarzanej standardowej nadwyżki bezpośredniej (SNB) zdecydowanie różni się od ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw. Biorąc pod uwagę skalę dysproporcji na czoło wysuwają się gospodarstwa bardzo małe i małe, które przy znacznym udziale w ogólnej liczbie gospodarstw (ok. 70%) wytwarzają ok. 40% SNB. Największy (33%) udział w wartości wytwarzanej standardowej nadwyżki bezpośredniej mają gospodarstwa średnio-małe (patrz: Wykres 29 i Wykres 25).

Wykres 29 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej



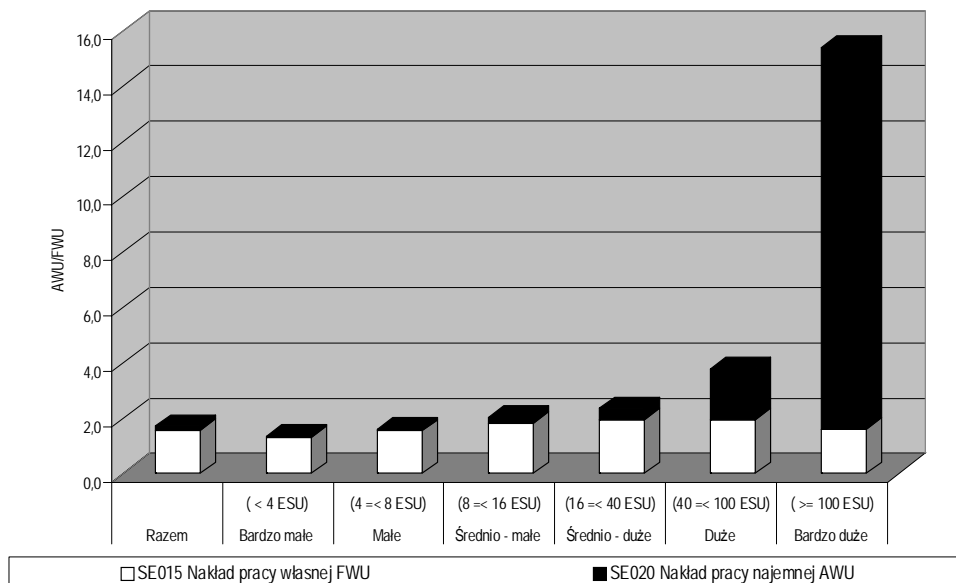
Rozkład wartości dodanej netto (WDN) wykazuje wiele podobieństw z rozkładem SNB. Podobnie jak w przypadku SNB największy udział w wytworzeniu WDN mają gospodarstwa średnio-małe (od 8 do 16 ESU) – jest to 34% (patrz: Wykres 30).

Wykres 30 Rozkład wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej



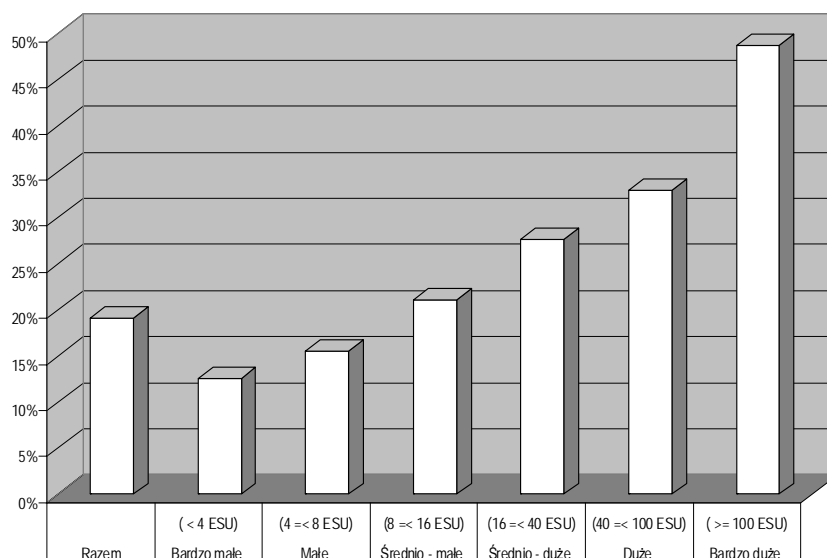
Poziom nakładów pracy rośnie wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Prawie wszystkie gospodarstwa (oprócz gospodarstw dużych i bardzo dużych, powyżej 40 ESU) opierają się na własnej sile roboczej. W gospodarstwach dużych (od 40 do 100 ESU) wykorzystanie najemnej siły roboczej jest na podobnym poziomie jak pracy własnej, a w gospodarstwach największych (powyżej 100 ESU) ta przewaga jest już kilkunastokrotna (patrz: Wykres 31).

Wykres 31 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej



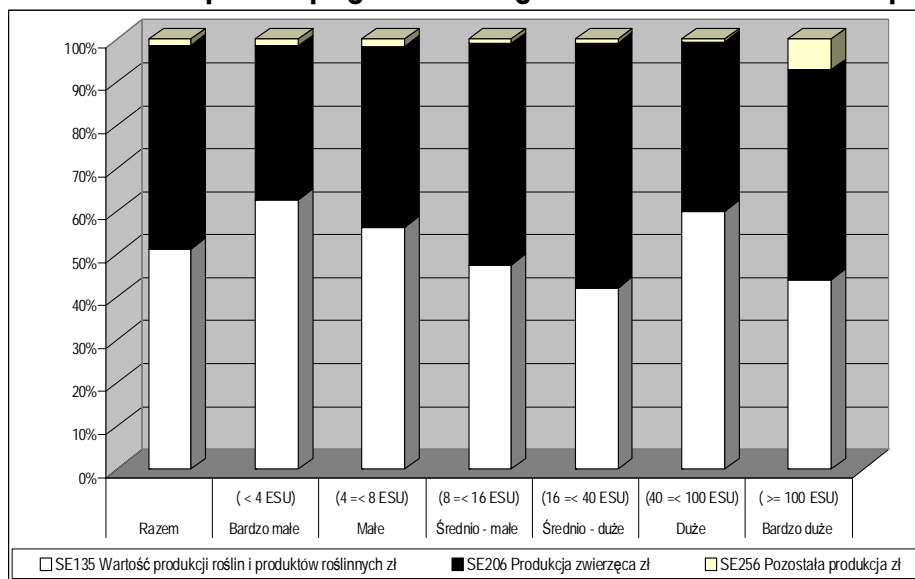
W strukturze własnościowej użytków rolnych dominują grunty własne. Udział dzierżawy, zaprezentowany na tym wykresie, zmienia się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa osiągając dla gospodarstw dużych (od 40 do 100 ESU) i bardzo dużych (powyżej 100 ESU) wartości odpowiednio 33% i 48%. W gospodarstwach najmniejszych (poniżej 4 ESU) jest to niewiele ponad 12% (patrz: Wykres 32).

Wykres 32 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**



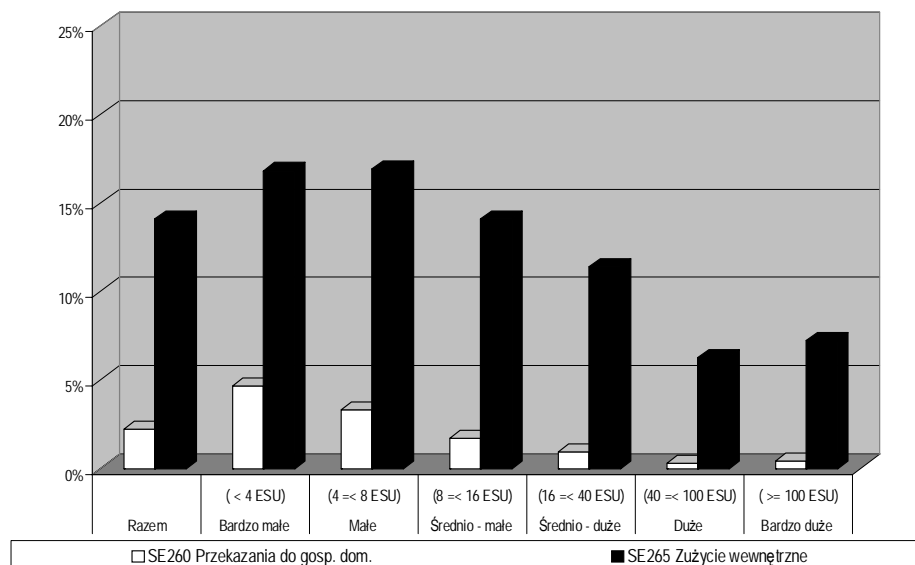
Udział poszczególnych działalności w strukturze produkcji wykazuje nieznaczne odchylenia wraz ze zmianą wielkości ekonomicznej. Udział produkcji roślinnej był najmniejszy w gospodarstwach 16 - 40 ESU i w gospodarstwach powyżej 100 ESU (42 - 47%). W gospodarstwach do 8 ESU i 40 - 100 ESU zawierał się on w przedziale 56 - 63%. Odpowiednio do udziału produkcji roślinnej kształtuje się udział produkcji zwierzęcej. Skala pozostałej produkcji jest minimalna i jedynie w przypadku gospodarstw bardzo dużych wynosi 7% (patrz: Wykres 33).

Wykres 33 **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



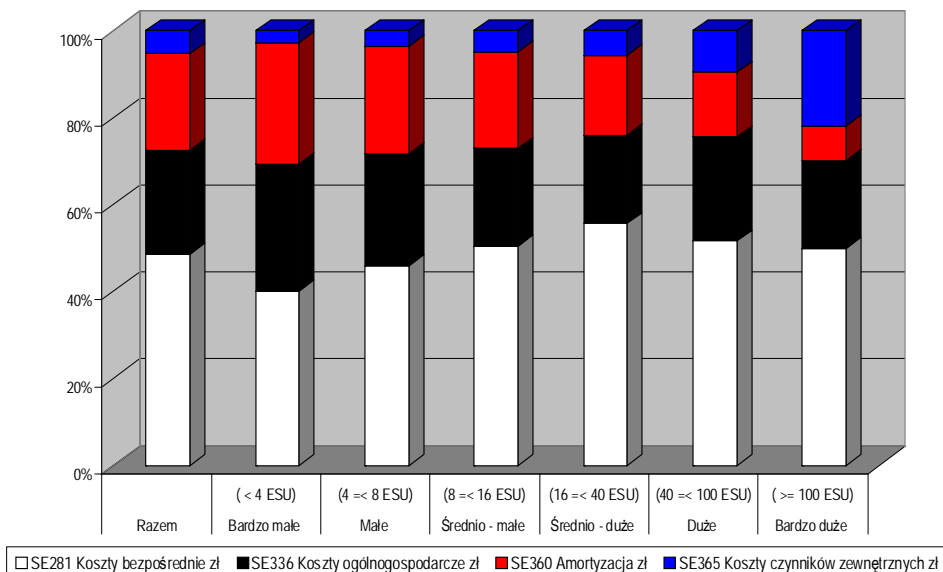
Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, wartość przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego zajmuje w strukturze coraz mniejszy udział. Zużycie wewnętrzne rośnie zdecydowanie od ok. 4 tys. zł do prawie 105 tys. zł na gospodarstwo, ale w strukturze produkcji ma coraz mniejsze znaczenie (patrz: Wykres 34).

Wykres 34 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



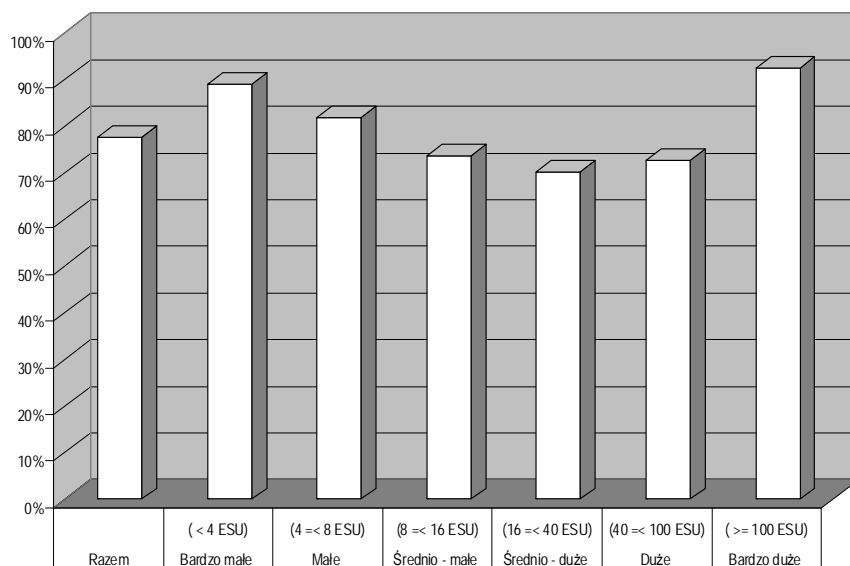
W strukturze kosztów ogółem udział kosztów bezpośrednich rośnie wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Udział kosztów ogólnogospodarczych w miarę wzrostu skali gospodarowania zmniejsza się. Podobnie jest z amortyzacją, której udział w kosztach maleje wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Ta ostatnia zależność może świadczyć o zbyt dużym umaszynowaniu małych gospodarstw - koszty utrzymania znacznej liczby, być może niewykorzystanych maszyn (czy w ogóle środków trwałych) zmniejszają dochód tych gospodarstw (patrz: Wykres 35).

Wykres 35 **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



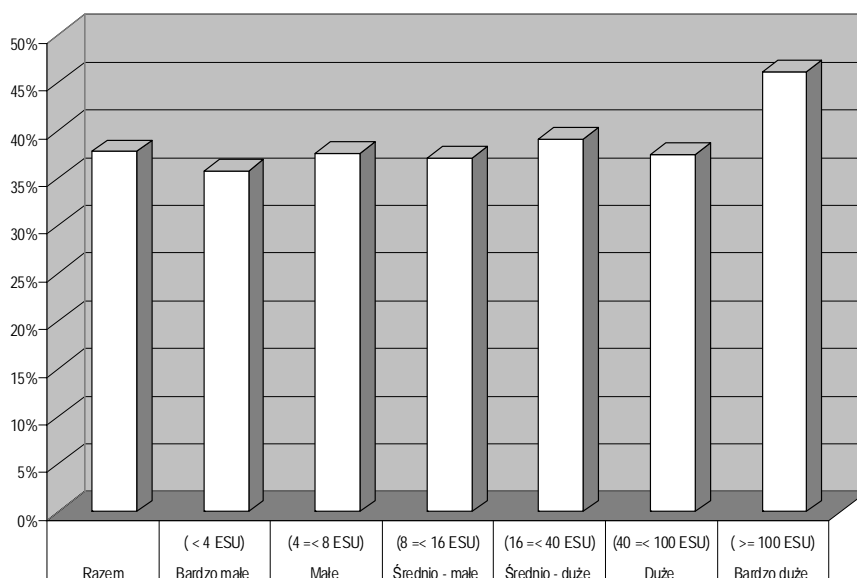
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem oscyluje generalnie między 70 a 80%, jedynie w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU), małych (od 4 do 8 ESU) i bardzo dużych (powyżej 100 ESU) przekracza granicę 80% i wynosi odpowiednio 89%, 82% i 92% (patrz: Wykres 36).

Wykres 36 **Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



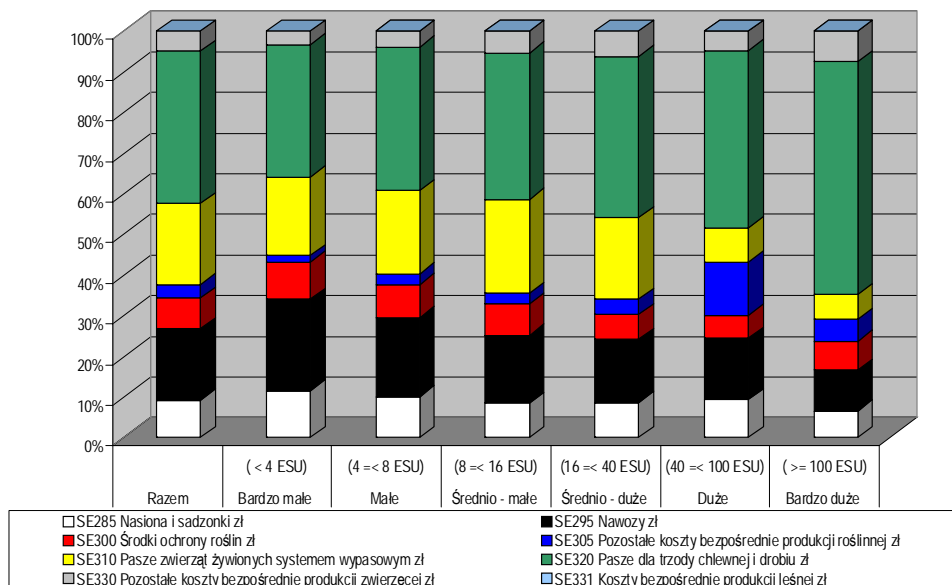
Koszty bezpośrednie nie wykazują znacznych zmian wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Poczynając od gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU), gdzie koszty bezpośrednie wynoszą ok. 35%, a w kolejnych klasach wielkości ekonomicznej oscylują w granicach 37 - 39%. Jedynie dla gospodarstw bardzo dużych osiągnęły poziom 46% (patrz: Wykres 37).

Wykres 37 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



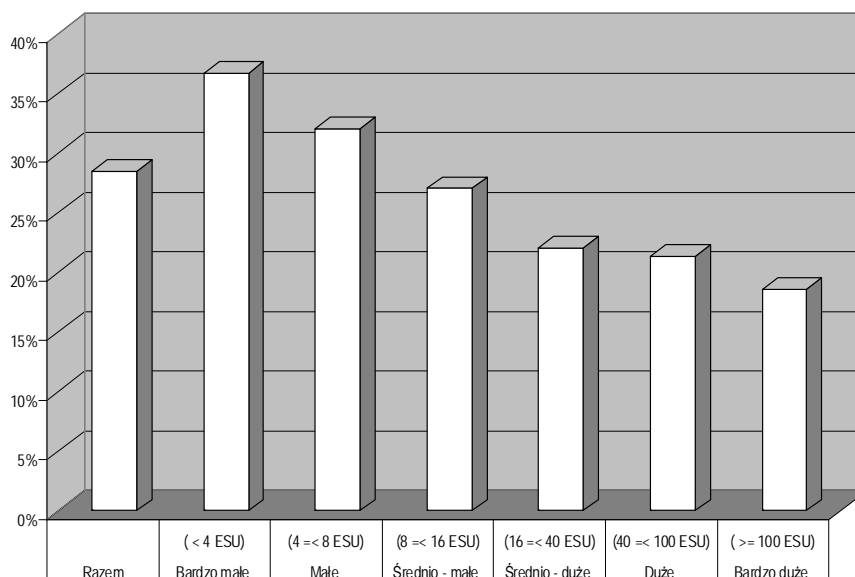
Najważniejszą pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich, niezależnie od wielkości ekonomicznej gospodarstwa, stanowią koszty pasz dla trzody chlewnej i drobiu, które w przypadku gospodarstw bardzo dużych (od 100 ESU) wynoszą ok. 57%. Na kolejnym miejscu znalazły się koszty pasz zwierząt żywionych systemem wypasowym, których udział (poza klasami gospodarstw dużych – 8,5% i bardzo dużych – 6%) wynosił ok. 20%. Trzecie miejsce zajmują koszty nawozów z ponad 15% udziałem (nieco mniejszym, około 10% w gospodarstwach bardzo dużych – powyżej 100 ESU) oraz koszty środków ochrony roślin wymiennie z kosztami nasion (patrz: Wykres 38).

Wykres 38 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**



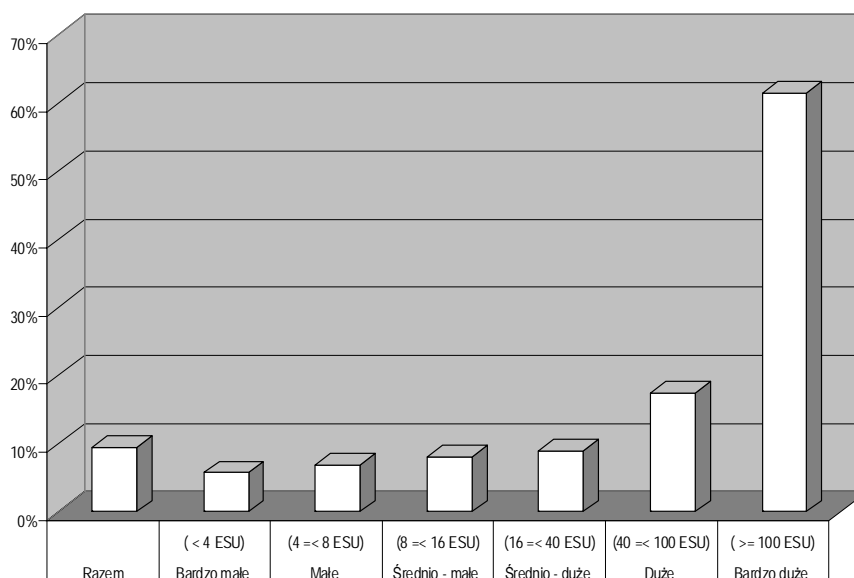
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazuje tendencję malejącą wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Udział procentowy wynosi dla gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU) ok. 36%, natomiast dla gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU) 18,5% (patrz: Wykres 39).

Wykres 39 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**



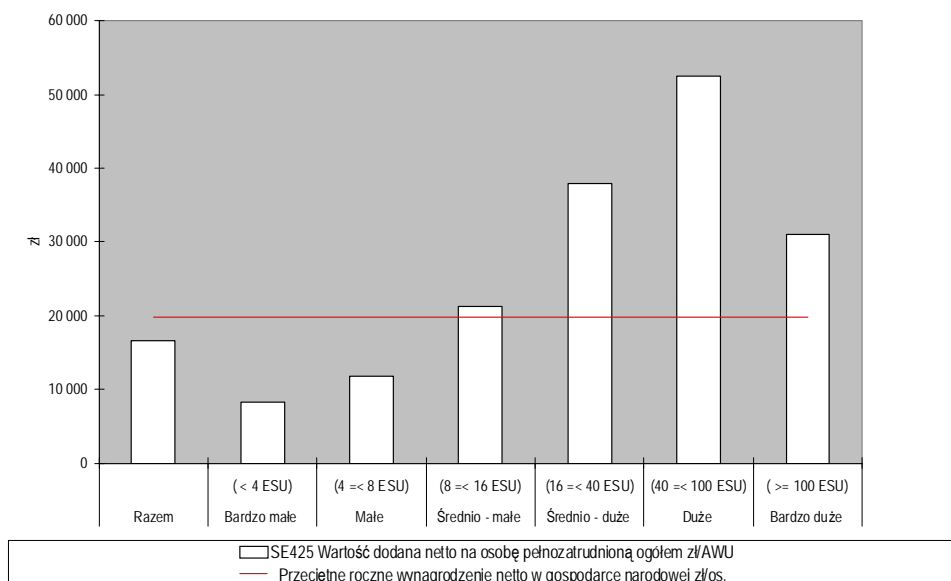
W analizie udziału kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto szczególną uwagę zwracają gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU). Udział ten (ponad 60%) jest w ich przypadku ponad sześciokrotnie większy niż ma to miejsce w gospodarstwach do 40 ESU. Potwierdza to fakt znacznie intensywniejszego wykorzystania czynników zewnętrznych, przede wszystkim pracy najemnej, ale również kredytów (koszty odsetek), w mniejszym stopniu dzierżawy, przez gospodarstwa największe. Są one więc najbardziej wrażliwe na wahania poziomu cen czy zmiany w dostępności wymienionych czynników (patrz: Wykres 40).

Wykres 40 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**



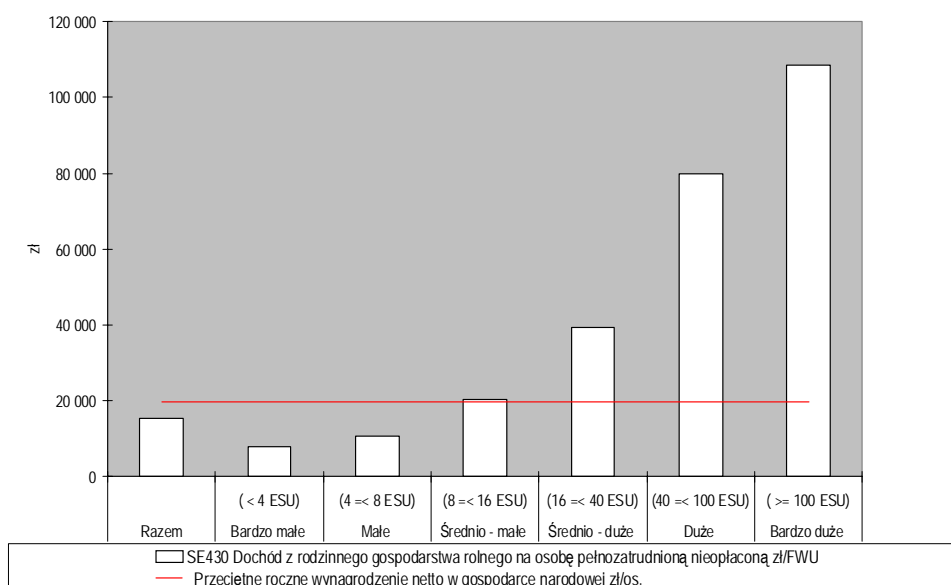
Analizując wartość dodaną netto wypracowaną w rolnictwie przez osobę pełnozatrudnioną w odniesieniu do przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, można stwierdzić, że w regionie występują pod tym względem zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą jest w tym przypadku 8 ESU. Gospodarstwa o wielkości przekraczającej ten próg uzyskały wartość dodaną netto przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto (w gospodarstwach dużych ponad dwukrotnie), podczas gdy gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 8 ESU osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki, zwłaszcza biorąc pod uwagę gospodarstwa bardzo małe (poniżej 4 ESU), gdzie wartość dodana netto na jednego pełnozatrudnionego stanowiła 40% przeciętnego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 41).

Wykres 41 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej



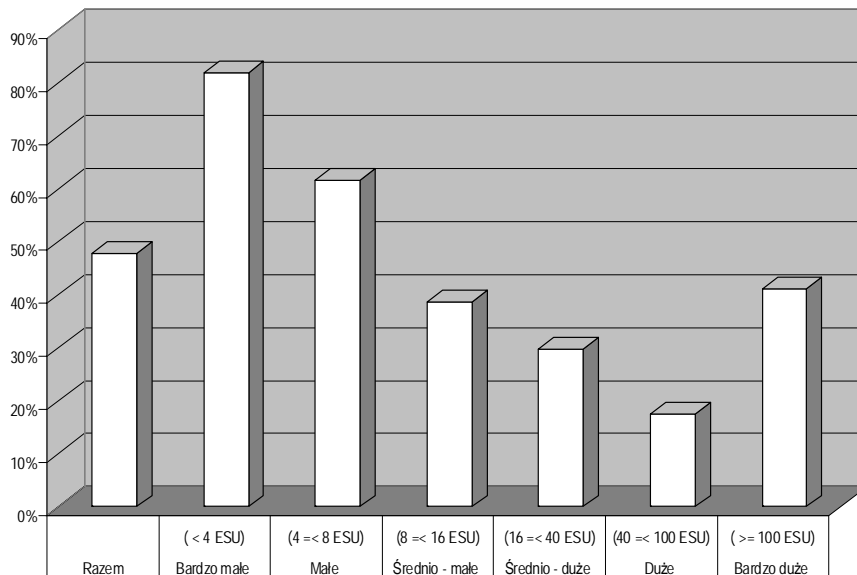
Podobną sytuację jak w przypadku wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną można zaobserwować podczas analizy rozkładu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą. Tutaj również granicą jest 8 ESU, jednak skala dysproporcji jest zdecydowanie większa. Szczególnie wyraźnie widać to w grupie gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU), gdzie dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny wypracowany przez gospodarstwo jest ponad pięciokrotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 42).

Wykres 42 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej



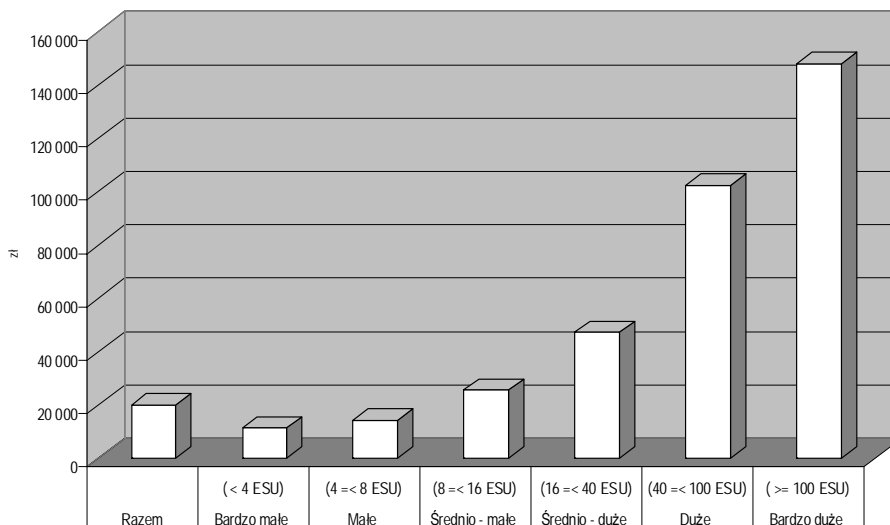
Największy udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie (81%) występuje w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU). Udział ten wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej spada, osiągając poziom ok. 17% w przypadku gospodarstw dużych (od 40 do 100 ESU) aby w grupie gospodarstw największych (powyżej 100 ESU) wzrosnąć do 41% (patrz: Wykres 43).

Wykres 43 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej**



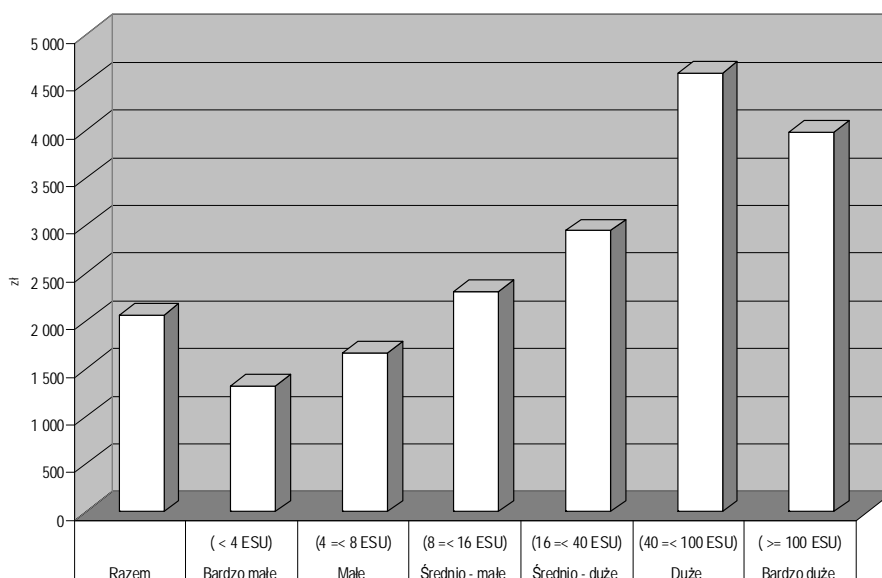
Przeptyw gotówki 1 (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą wykazuje podobną tendencję jak miało to miejsce w przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą – rośnie w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa, osiągając prawie 148 tys. zł w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 100 ESU), podczas gdy w gospodarstwach bardzo małych jest to 11 tys. zł (patrz: Wykres 44).

Wykres 44 Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej



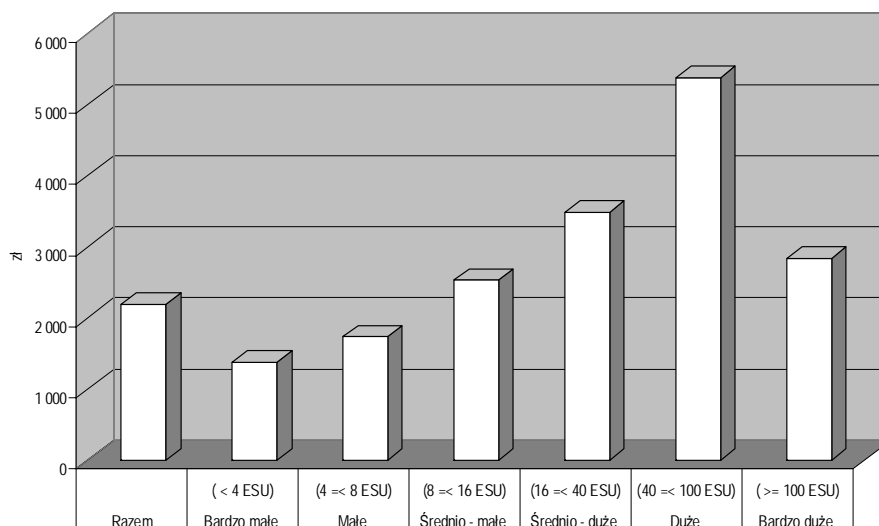
Wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. Wartość ta rośnie w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstw i w przypadku gospodarstw dużych (od 40 do 100 ESU) wynosi 4,5 tys. zł/ha - dla porównania w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) jest to 1,3 tys. zł/ha. Z ogólnego trendu wyłamują się gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU), gdzie wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych jest na poziomie 3,9 tys. zł/ha (patrz: Wykres 45).

Wykres 45 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej



W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na jeden hektar własnych użytków rolnych powtarza się schemat zawarty na wykresie poprzednim. Różnica dotyczy przede wszystkim gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU), które w tej kategorii osiągają wyniki o połowę gorsze od gospodarstw dużych (40 - 100 ESU) (patrz: Wykres 46).

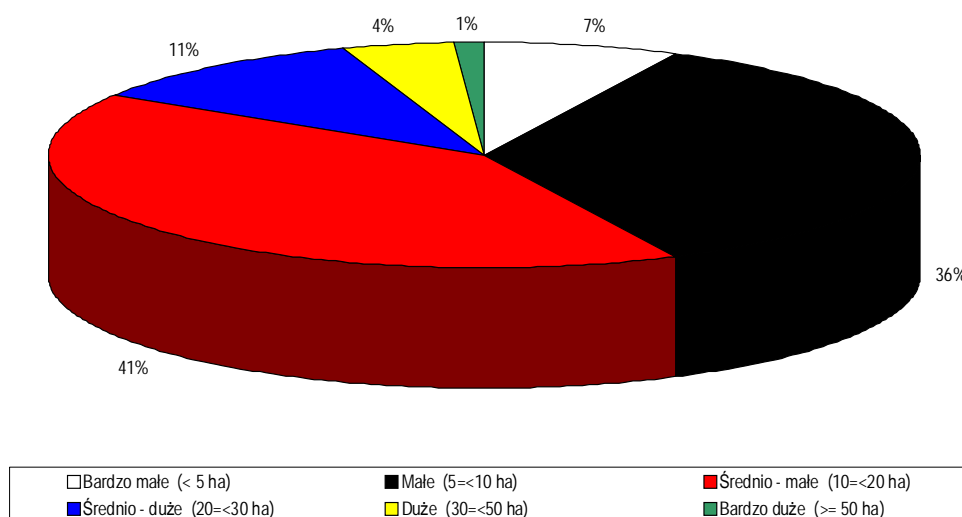
Wykres 46 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej



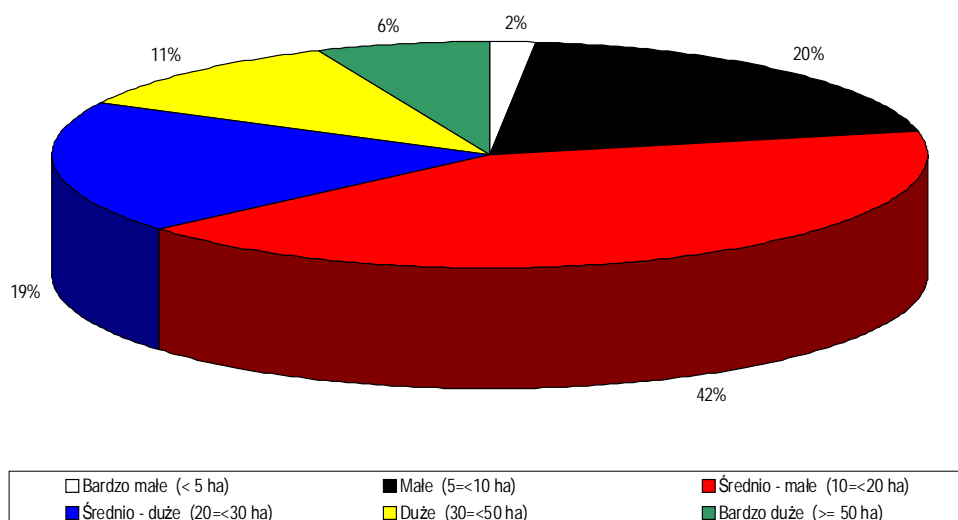
1.5. Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych

W zbiorze gospodarstw pogrupowanych według klas obszarowych (patrz: Wykres 47) dominuje pod względem liczności grupa gospodarstw posiadająca od 5 do 20 ha użytków rolnych. Z kolei Wykres 48 wskazuje, że większość użytków rolnych znajduje się w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 20 ha. Na kolejnym miejscu z ok. 20% udziałem uplasowały się gospodarstwa o powierzchni 5 - 10 ha i 20 - 30 ha. Ogółem aż 88% gospodarstw w tym regionie mieści się w klasach powierzchni 5 - 30 ha.

Wykres 47 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

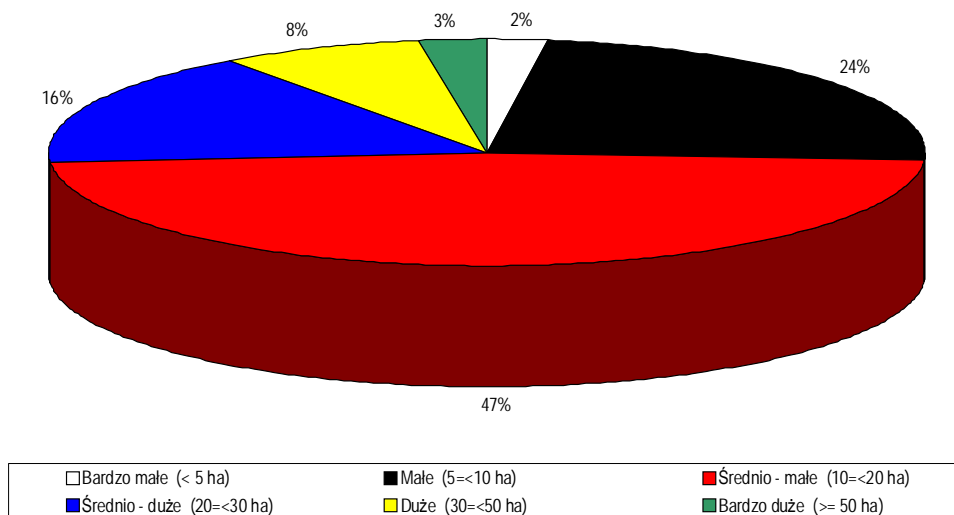


Wykres 48 Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych



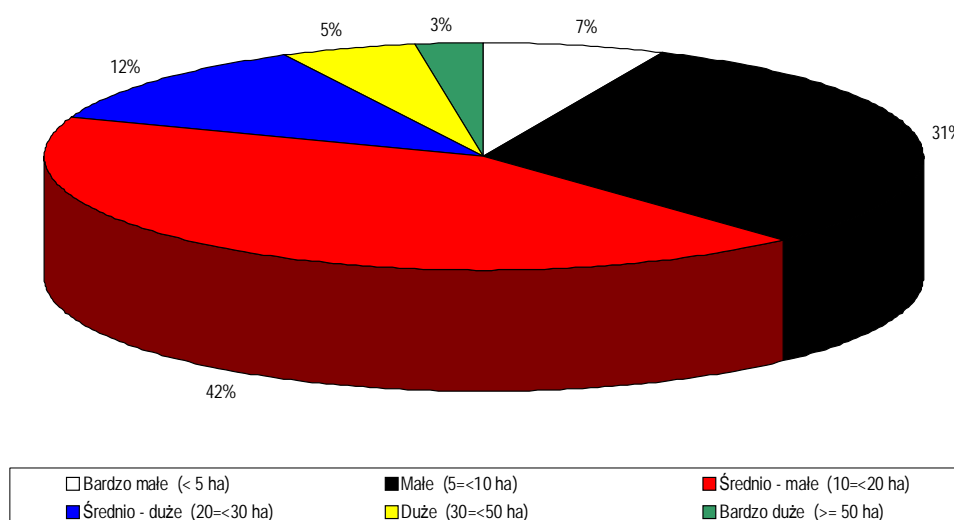
Większość zwierząt (71%) jest chowana w gospodarstwach o powierzchni od 5 do 20 ha. Zbliżona liczba zwierząt (2% i 3%) utrzymywana jest przez gospodarstwa najmniejsze (poniżej 5 ha) i największe (powyżej 50 ha) (patrz: Wykres 49).

Wykres 49 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych



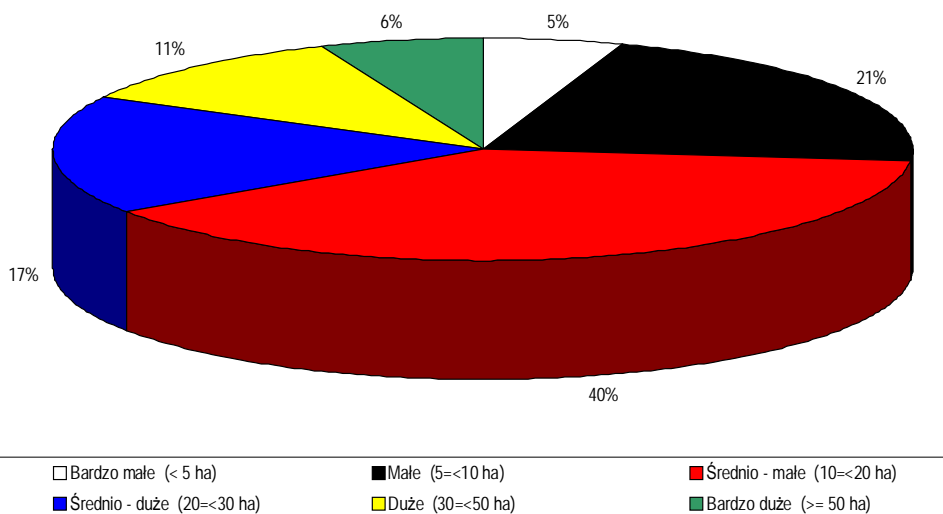
Rozkład zasobów pracy także wskazuje na dominację pod tym względem gospodarstw o powierzchni od 5 do 20 ha, natomiast liczba pełnozatrudnionych przypadająca na klasę powierzchni poniżej 5 ha (7%) jest zbliżona do liczby pełnozatrudnionych w dwóch największych klasach powierzchniowych powyżej 30 ha (8%) (patrz: Wykres 50).

Wykres 50 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych



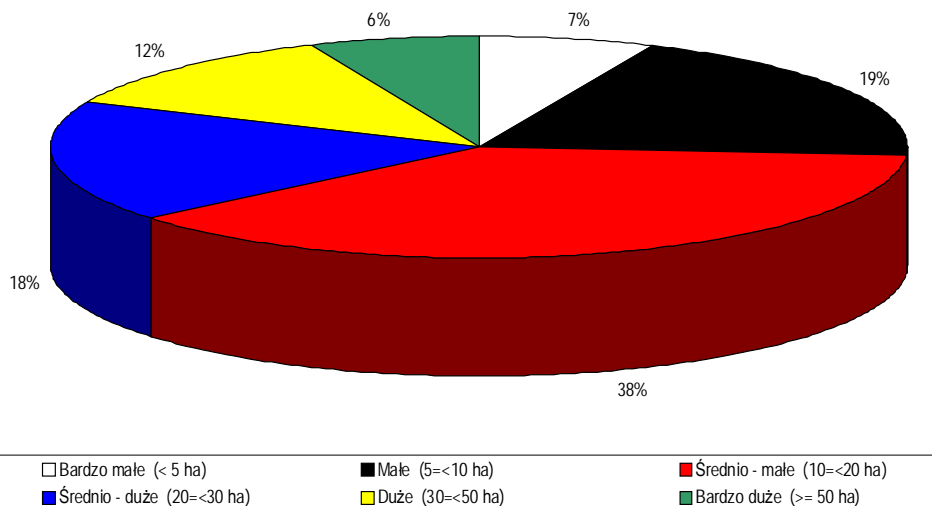
Największy wkład w wytworzenie SNB mają gospodarstwa o powierzchni od 5 do 20 ha (patrz: Wykres 51). Udział gospodarstw najmniejszych i największych jest zbliżony i stanowi odpowiednio 5% i 6%.

Wykres 51 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych



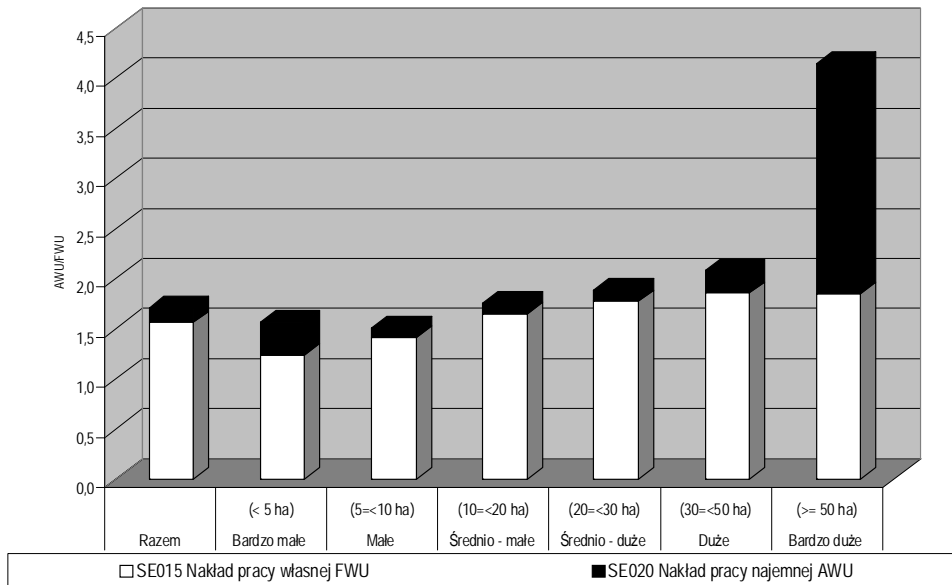
Wykres 52 przedstawia rozkład WDN. Rozkład ten jest zbliżony do rozkładu standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych. Również w tym rozkładzie dominują gospodarstwa o powierzchni od 10 do 20 ha.

Wykres 52 Rozkład wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych



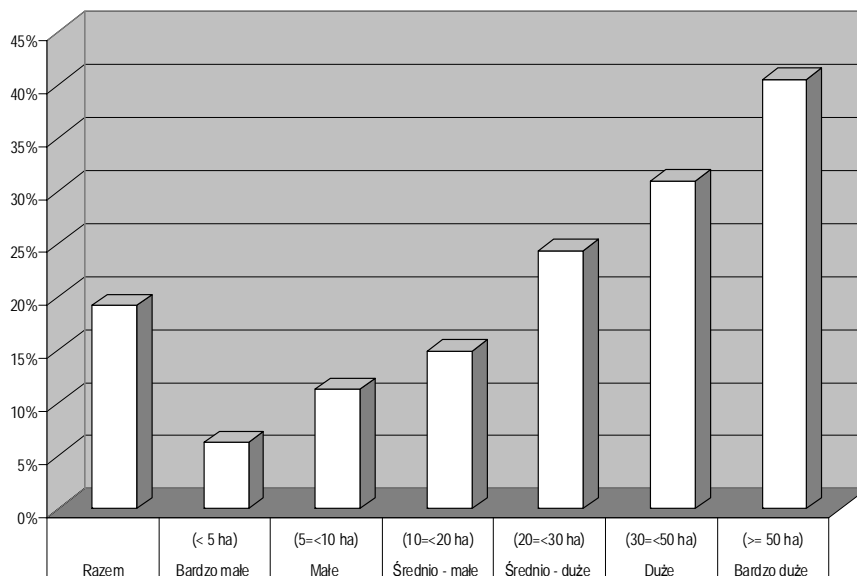
Struktura zasobów pracy (stosunek pracy własnej do obcej) dostarcza interesujących spostrzeżeń (patrz: Wykres 53). Stosunkowo duży udział pracy obcej wśród gospodarstw o powierzchni mniejszej niż 5 ha, a następnie powolny wzrost udziału pracy obcej wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw. Wy tłumaczeniem tego zjawiska jest duży udział gospodarstw ogrodniczych wśród najmniejszych gospodarstw, a musimy pamiętać, że w dużej mierze bazują one na pracy najemnej.

Wykres 53 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych



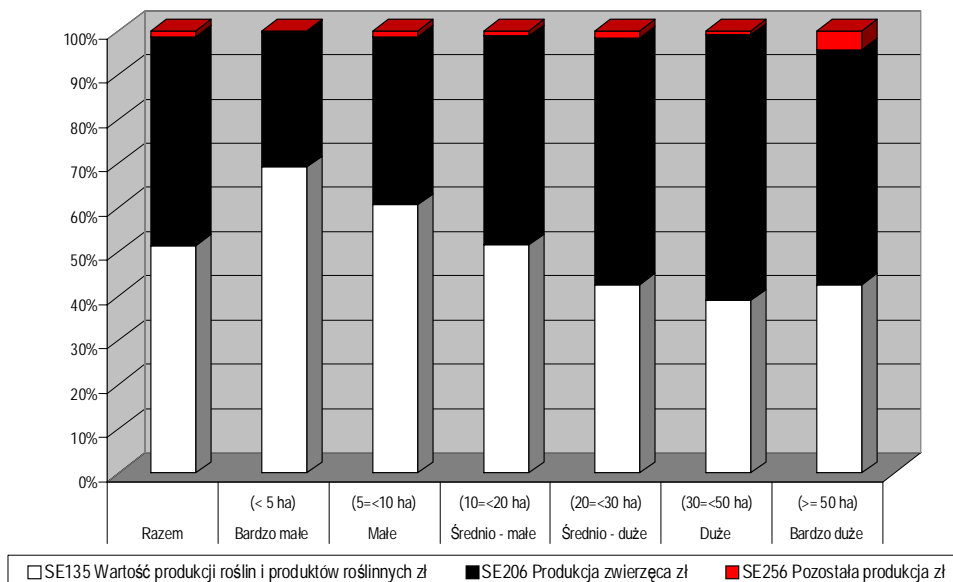
Analiza udziału dodzierżawionej ziemi przez największe obszarowo gospodarstwa wyraźnie wskazuje, że bazują one na obcych środkach trwałych (patrz: Wykres 54).

Wykres 54 Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych



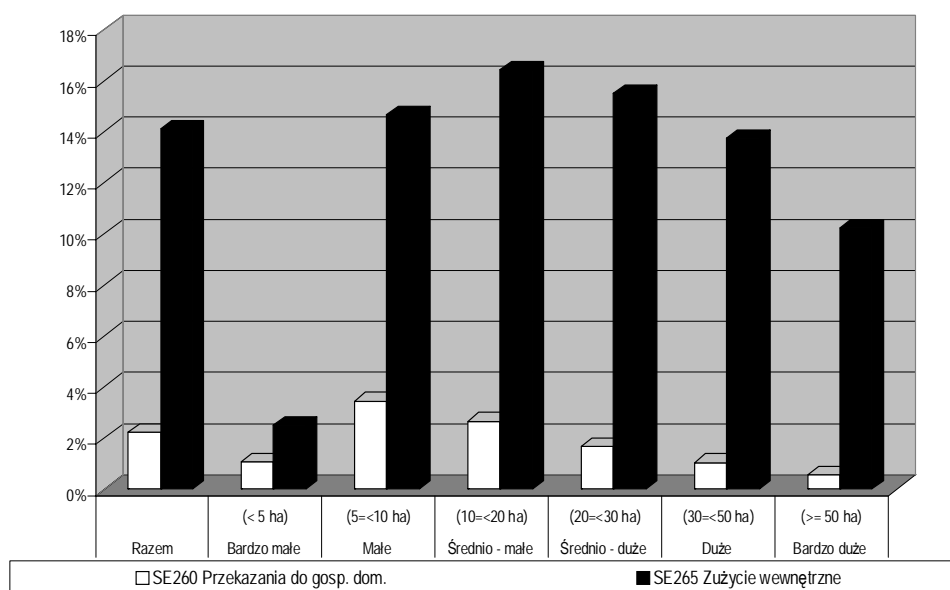
Analiza struktury produkcji wykazuje, że w gospodarstwach najmniejszych (o powierzchni do 10 ha) produkcja roślinna stanowi ponad 50% (patrz: Wykres 55). Natomiast w gospodarstwach o powierzchni ponad 10 ha udział produkcji roślinnej maleje i stanowi ok. 40% produkcji ogółem (patrz: Wykres 50).

Wykres 55 **Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**



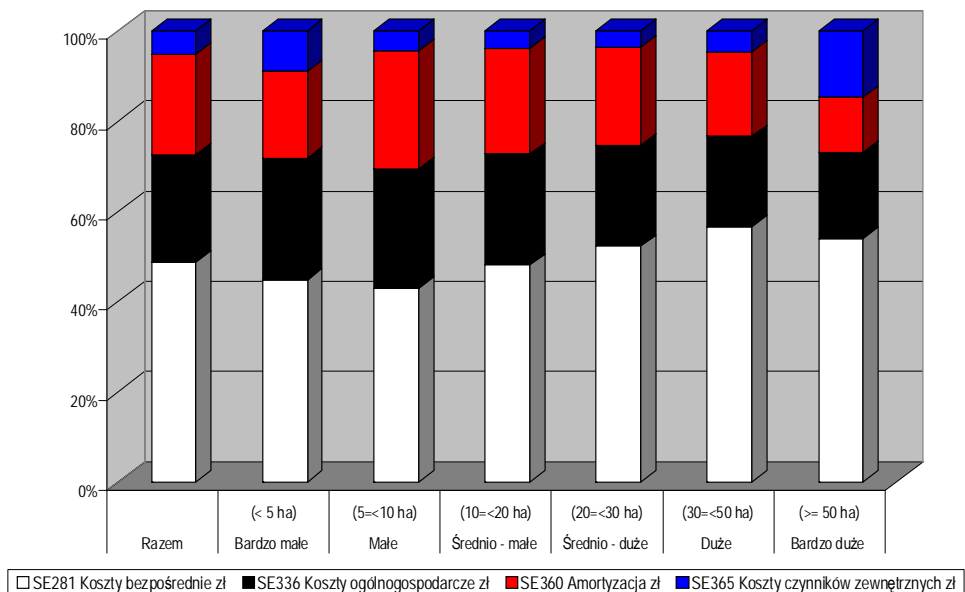
Interesujących wniosków dostarcza także analiza udziału przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 56). Udział przekazania maleje wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw (wyjątek, niski poziom przekazania i zużycia wewnętrznego: gospodarstwa o powierzchni poniżej 5 ha, należy jednak pamiętać, o dużym udziale gospodarstw ogrodniczych oraz trzodowo-drobiarskich wyspecjalizowanych i nastawionych na sprzedaż). Wy tłumaczenia tej sytuacji są co najmniej dwa: wraz ze wzrostem powierzchni rośnie produkcja ogółem na gospodarstwo, a możliwości konsumpcji rodziny rolniczej niezależnie od powierzchni gospodarstwa są na podobnym poziomie oraz wraz ze wzrostem powierzchni następuje specjalizacja produkcji, a funkcję samozaopatrzenia w roślinne produkty żywnościowe przejmuje wyłączony z powierzchni produkcyjnej ogródek przydomowy. Upraszczając nieco można powiedzieć, że podobną tendencję obserwujemy analizując udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem. Wy tłumaczeniem może być, iż gospodarstwa większe (wyspecjalizowane) preferują obce środki do produkcji i koncentrują się na wytwarzaniu głównego produktu.

Wykres 56 Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych



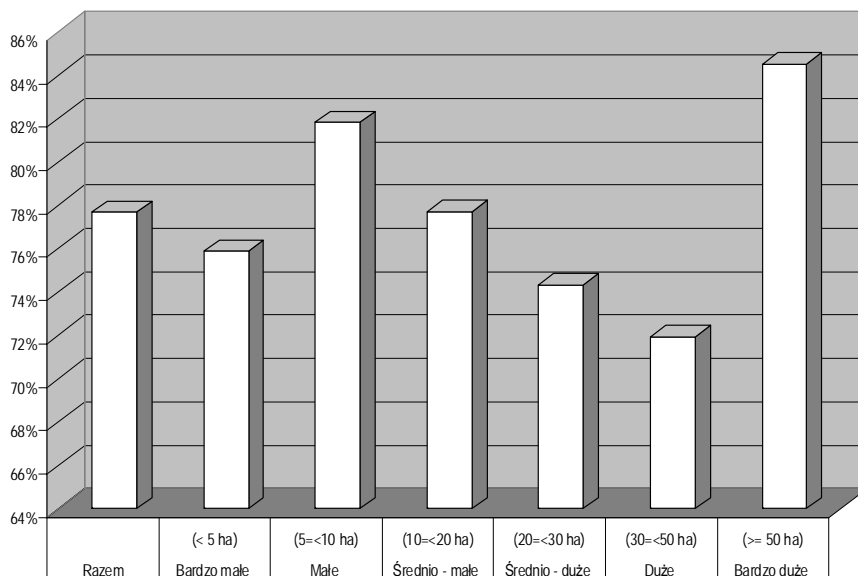
Analizując strukturę kosztów ogółem można zauważyć jej podobieństwo we wszystkich klasach powierzchni użytków rolnych. Nieco pod tym względem wyróżniają się gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha (patrz: Wykres 57). Występuje tam mniejszy udział amortyzacji oraz większy udział kosztów czynników zewnętrznych.

Wykres 57 **Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**



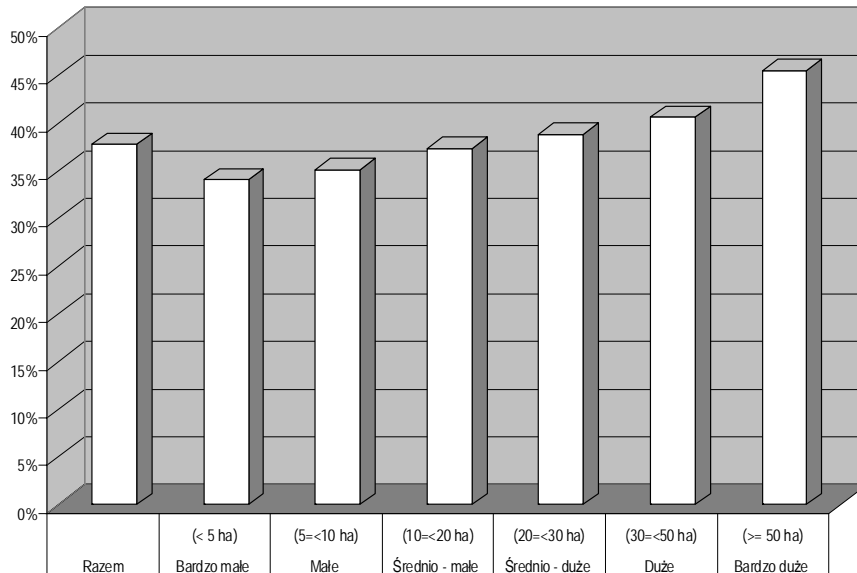
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem (produktywność kosztów) wykazuje wyraźną tendencję spadkową (a więc wzrost produktywności) wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw, ale tylko do 50 ha (patrz: Wykres 58). O przerwaniu tendencji w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha decydują wysokie koszty czynników zewnętrznych, przede wszystkim pracy najemnej (patrz: Wykres 58 oraz Wykres 62).

Wykres 58 **Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**



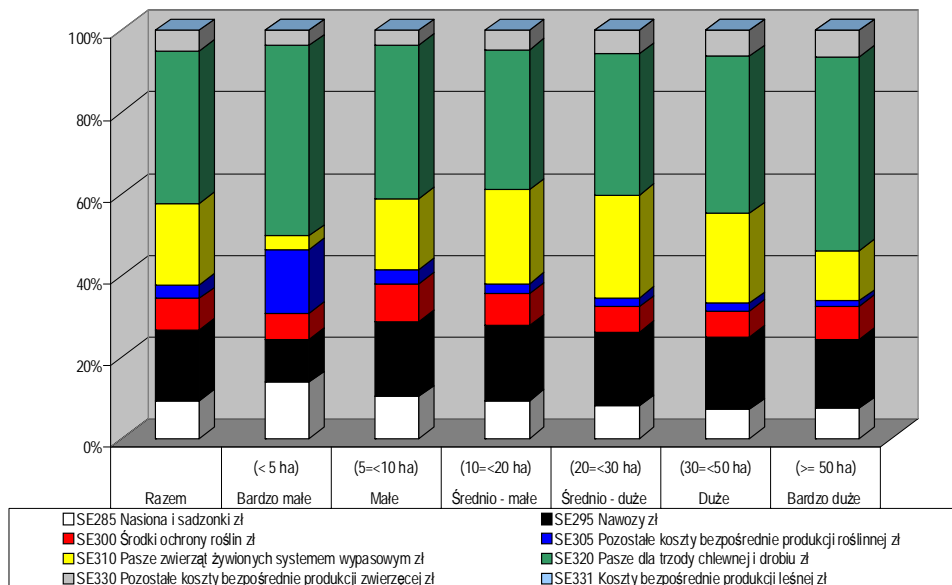
We wszystkich gospodarstwach widać wyraźną, wzrostową, tendencję udziału kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem (patrz: Wykres 59). Jest to tendencja związana z malejącym wraz ze wzrostem skali produkcji udziałem kosztów stałych.

Wykres 59 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**



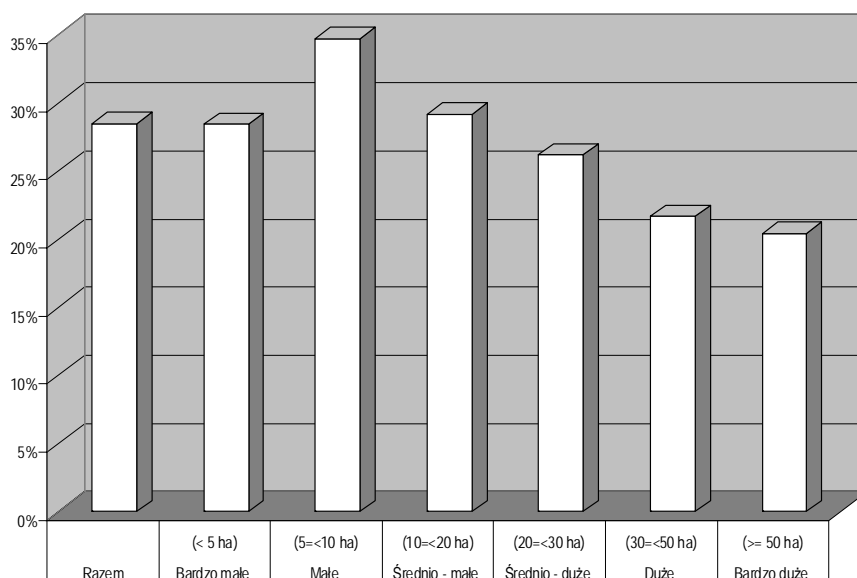
Z analizy struktury kosztów bezpośrednich (patrz: Wykres 60) wynika, że we wszystkich klasach powierzchni użytków rolnych największy jest udział kosztu pasz dla trzody i drobiu. Stanowi on prawie 47% w kosztach bezpośrednich gospodarstw mniejszych niż 5 ha. Gospodarstwa o powierzchni 10 - 30 ha mają mniejszy udział kosztów pasz dla trzody i drobiu przy jednoczesnym ok. 25% udziale kosztów pasz zwierząt żywionych systemem wypasowym.

Wykres 60 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych**



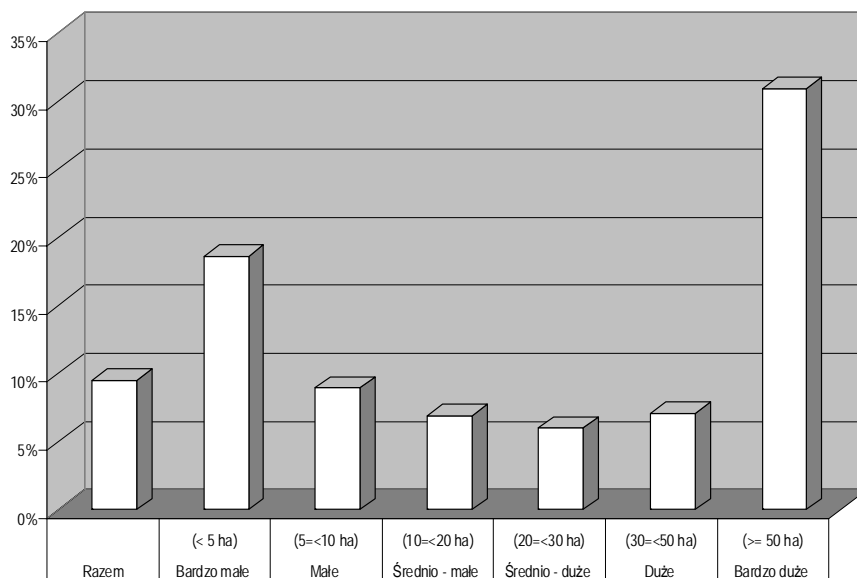
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto maleje wraz ze wzrostem wielkości gospodarstwa –co odzwierciedla spadek wartości aktywów trwałych przypadających na 1 ha. Spadek ten w gospodarstwach o powierzchni powyżej 5 ha jest liniowy (patrz: Wykres 61). Gospodarstwa bardzo małe mają niższy niż gospodarstwa o powierzchni 5 - 10 ha udział amortyzacji w wartości dodanej brutto.

Wykres 61 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych



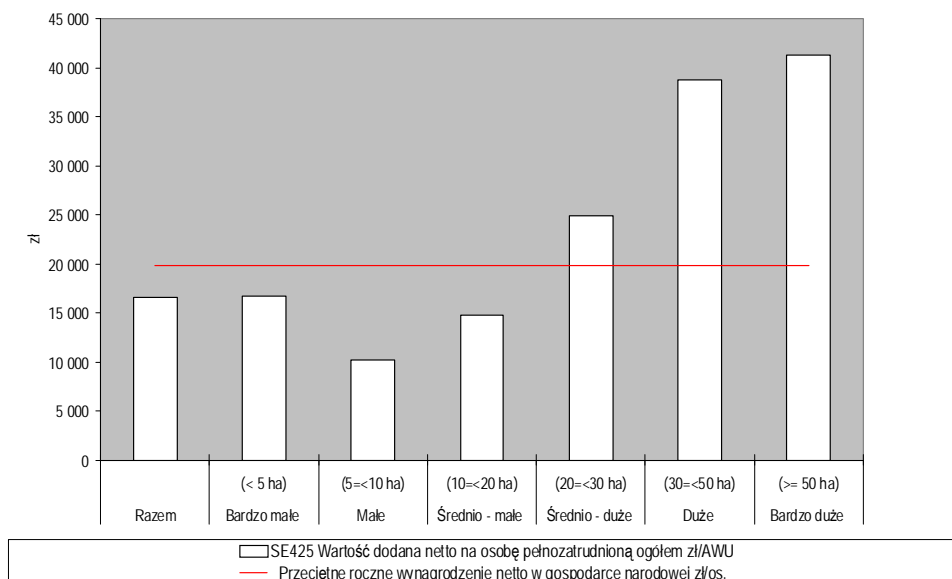
Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto w gospodarstwach o powierzchni od 5 do 50 ha jest na zbliżonym poziomie (patrz: Wykres 62). W gospodarstwach o powierzchni poniżej 5 ha i powyżej 50 ha jest on zasadniczo różny ze względu na charakter prowadzonej w nich działalności (pracochłonna produkcja ogrodnicza oraz czynsze za dodzierżawioną ziemię i oparta na najmnej pracy produkcja w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha).

Wykres 62 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych**

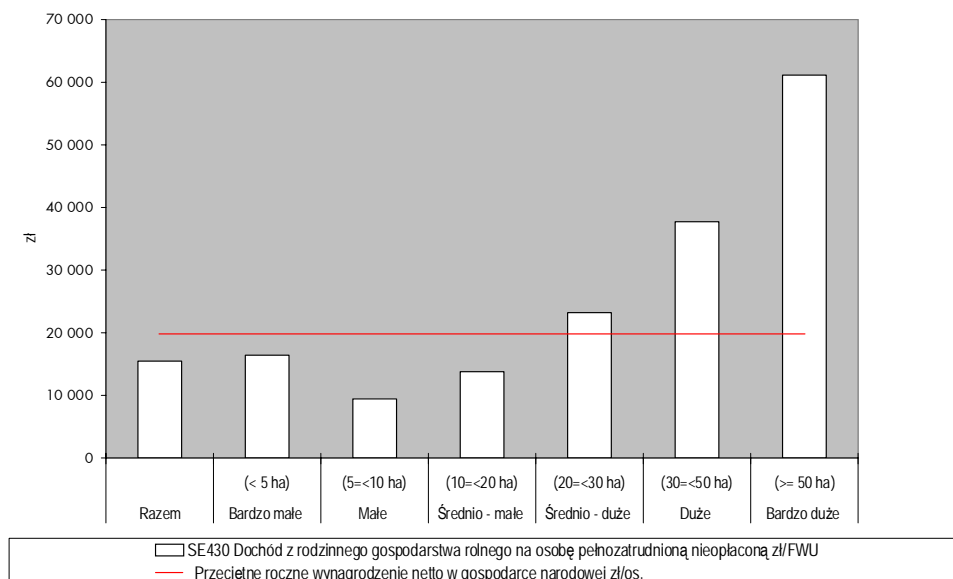


Analizując WDN oraz DzRGR w odniesieniu do zasobów pracy (jednocześnie porównując do przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej) nie sposób nie zauważyć, że jedynie gospodarstwa większe (o powierzchni powyżej 20 ha) gwarantują wyższe dochody na poziomie co najmniej dochodu parytetowego (patrz: Wykres 63 oraz Wykres 64). W tym miejscu należy jednak wspomnieć o dopłatach jako jednym ze źródeł tworzenia dochodu – to bardzo symptomatyczny efekt członkostwa Polski w UE (patrz: Wykres 65).

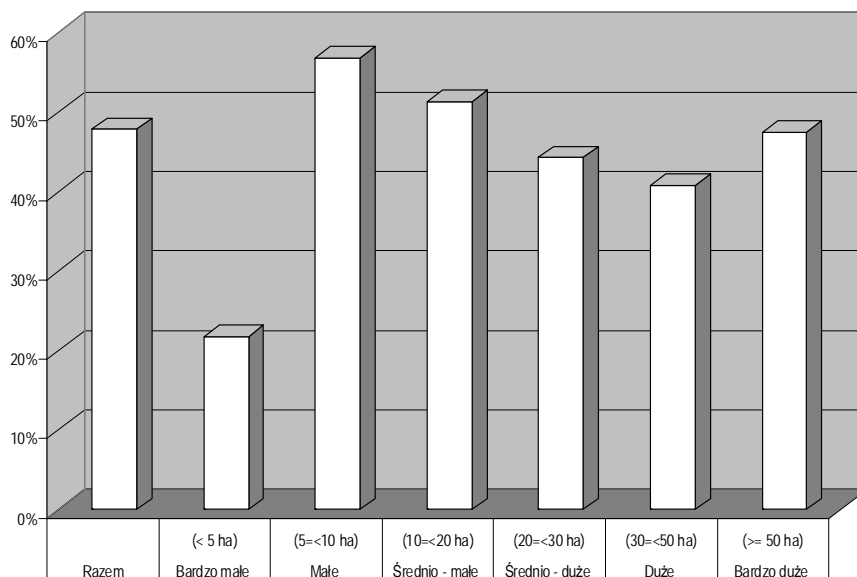
Wykres 63 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych



Wykres 64 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych

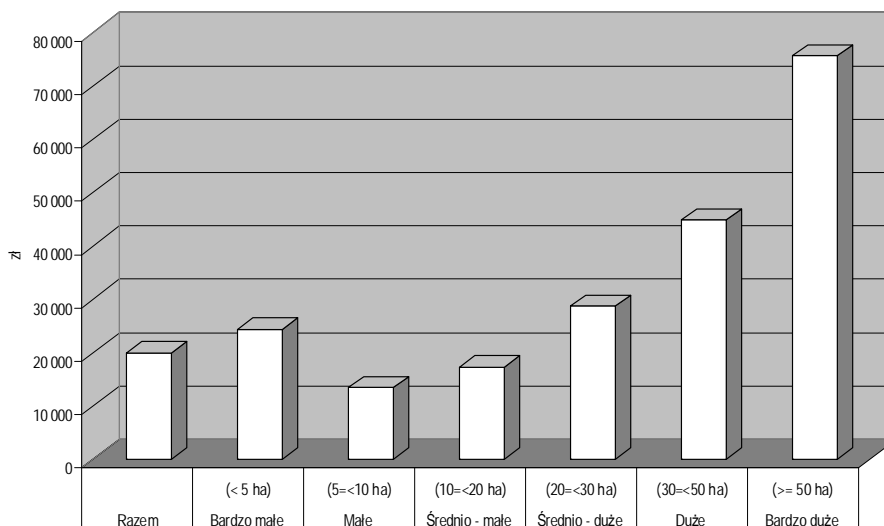


Wykres 65 **Udział dopłat ogółem w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych**



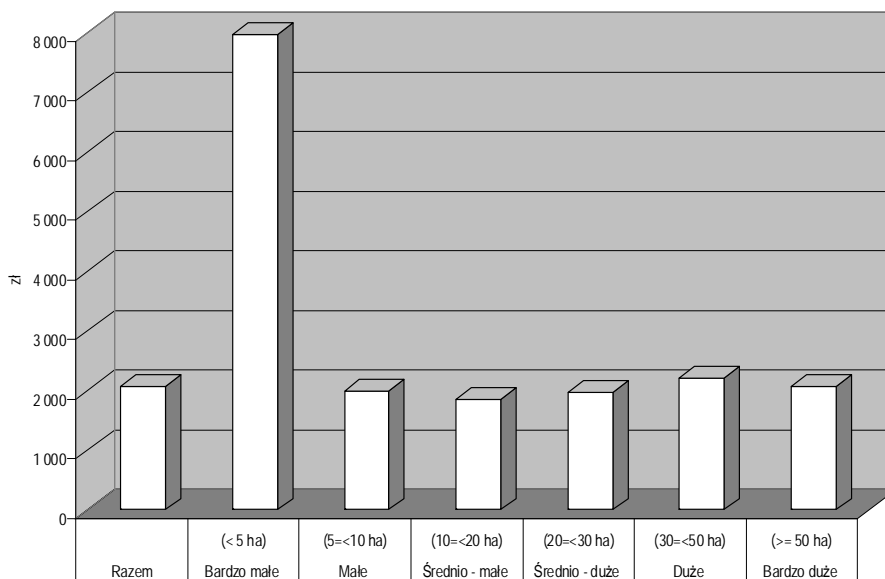
Analiza przepływu gotówki (1) (dochodu pieniężnego brutto) potwierdza wnioski z analizy WDN oraz DzRGR: wzrost powierzchni gospodarstwa umożliwia wypracowanie nadwyżki, którą można spożytkować np. w postaci inwestycji (patrz: Wykres 66).

Wykres 66 **Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych**

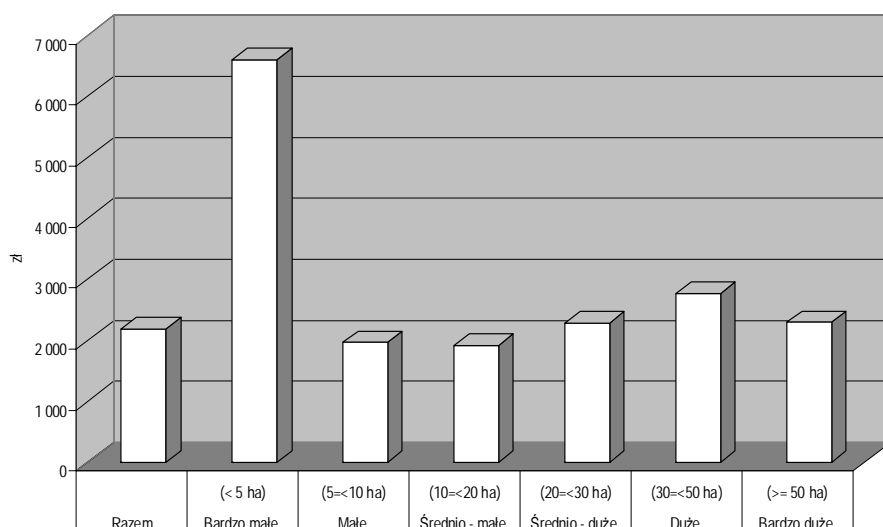


Analizując WDN na 1 ha powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 67) można zaobserwować jej zbliżoną wielkość w gospodarstwach powyżej 5 ha. Nieco bardziej zróżnicowany jest DzRGR na 1 ha (patrz: Wykres 68), wykazujący lekki wzrost w gospodarstwach 30 - 50 ha w odróżnieniu od pozostałych klas powierzchni użytków rolnych. Wyjątkiem jest grupa gospodarstw o powierzchni poniżej 5 ha, które prowadzą działalności nie wymagające dużej powierzchni (tucz trzody i drobiu, uprawy ogrodnicze) opierając się na zakupach środków do produkcji (np. obce pasze). Gospodarstwa te osiągają dużą nadwyżkę i dochód w przeliczeniu na jednostkę powierzchni.

Wykres 67 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych



Wykres 68 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych



1.6. Podsumowanie

Przeprowadzona uproszczona analiza graficzna wybranych parametrów dotyczących wyników gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w 2006 r., wskazuje na występowanie dużego zróżnicowania pomiędzy grupami tworzonymi według zastosowanych trzech kryteriów grupowania.

Analiza ukazała ponadto istnienie bardzo wyraźnych różnic pomiędzy wynikami obliczonymi dla gospodarstwa średniego i wynikami określonej grupy gospodarstw rolnych, utworzonej według użytych kryteriów grupowania. Znacząco różne wyniki średniego gospodarstwa od wyników poszczególnych grup gospodarstw, nakazują konieczność śledzenia i analizy sytuacji ekonomicznej różnych grup gospodarstw. Wnioski wyprowadzane tylko na podstawie wyników średnich z całego zbioru gospodarstw nie są adekwatne dla znaczącego segmentu gospodarstw rolnych należących do pola obserwacji Polskiego FADN.

Ukazane zróżnicowanie wyników poszczególnych grup gospodarstw, potwierdza zasadność wykorzystywania danych FADN dla oceny i do kreowania Wspólnej Polityki Rolnej.

1.7. Wnioski

1. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie użytych 3 kryteriów grupowania, uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (11 093 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 40 – 100 ESU (4 597 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej do 5 ha użytków rolnych (7 972 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa mieszane (1 623 zł), gospodarstwa od 2 do 4 ESU (1 315 zł) i gospodarstwa posiadające od 10 do 20 ha użytków rolnych (1 857 zł).
2. Spośród analizowanych rozkładów grup gospodarstw ustalonych na podstawie trzech różnych kryteriów, najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (24 107 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 100 i więcej ESU (108 610 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 50 i więcej ha (61 037 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa mieszane (12 485 zł), gospodarstwa od 2 do 4 ESU (7 842 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 5 – 10 ha (9 525 zł).
3. Zaobserwowane różnice w parametrach wynikowych analizowanych grup gospodarstw rolnych nakazują konieczność przeprowadzania pogłębionych analiz statystycznych w badaniach strukturalnych gospodarstw rolnych.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB